

MUSLIMIT KESKELLÄMME

**Työntekijöiden kokemuksia maahanmuuttajatyöstä muslimitaustaisten parissa
Tampereen evankelis-luterilaisissa seurakunnissa**

Sanna Tiainen

Opinnäytetyö, kevät 2015

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Pieksämäki

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosionomi (AMK) + diakonian
virkakelpoisuus

TIIVISTELMÄ

Tiainen, Sanna. MUSLIMIT KESKELLÄMME. Työntekijöiden kokemuksia maahanmuuttajatyöstä muslimitaustaisten parissa Tampereen evankelis-luterilaisissa seurakunnissa. Pieksämäki, kevät 2015, 72 sivua, 1 liite. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Sosiaalialan koulutusohjelma, Sosionomi (AMK) + diakonian virkakelpoisuus.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, minkälaisia havaintoja ja kokemuksia muslimitaustaisten maahanmuuttajien parissa tehtävästä työstä on kertynyt Tampereen ev.-lut. seurakunnissa. Tutkimuksessa selvitettiin myös niitä toimintamuotoja ja -tapoja, jotka ovat osoittautuneet toimiviksi muslimitaustaisten maahanmuuttajien kohdalla. Tutkimus oli kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus ja aineistonkeruun menetelmänä käytettiin teemahaastattelua. Tutkimusta varten haastateltiin viittä Tampereen ev.-lut. seurakuntien työntekijää, jotka työssään kohtaavat tai ovat paljon kohdanneet muslimitaustaisia maahanmuuttajia.

Tutkimustuloksissa nousi esiin neljä teemaa, jotka tulivat vastaan useassa eri yhteydessä läpi kerätyn aineiston: uskontojen väliset erot, kulttuurien väliset erot, kristinuskon sanoman esillä pitäminen ja kotoutuminen.

Uskontojen ja kulttuurien väliset erot värjivät kaikkea muslimitaustaisten maahanmuuttajien parissa tehtyä työtä. Islamin lisäksi vähintään yhtä paljon kohtaamisissa vaikuttavat erot yhteisöllisen ja yksilöllisen kulttuurin välillä. Kristillisen sanoman esillä pitäminen koettiin muslimien parissa tärkeäksi mutta haastavaksi. Evankeliumin esillä pitäminen koettiin jossain määrin työn yhdeksi päätavoitteeksi, toisaalta sen esillä pitämistä arasteltiin. Kotoutumisen tukeminen eri keinoin nähtiin tärkeänä. Hyvin toimiviksi toimintamuodoiksi koettiin leirit, retket, erilaiset piirit ja kerhot sekä kotikäynnit. Yhdistävinä tekijöinä hyvin toimivissa toimintamuodoissa olivat yhteisöllisyys ja kotoutumisen tukeminen. Suurimmaksi haasteeksi ja työn kehittämistarpeeksi koettiin jatko-työ niiden muslimitaustaisten maahanmuuttajien parissa, jotka ovat kääntyneet kristityksi.

Asiasanat: Maahanmuuttajatyö, seurakunta, muslimit, islam, yhteisöllinen kulttuuri

ABSTRACT

Tiainen, Sanna. MUSLIMS IN OUR MIDST. Employees Experiences in Immigration Work in Tampere Lutheran Parishes among People with a Muslim Background. 72 p., 1 appendice. Language: Finnish. Pieksämäki, spring 2015. Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services. Degree: Bachelor in Social Services + option in Diaconal Social Work.

The aim of this research was to discover the kinds of observations and experiences the work among immigrants with a Muslim background has gained in the Tampere Lutheran parishes. The study also examined which work forms and practices have best functioned with immigrants with a Muslim background. The research is qualitative and the data consists of theme interviews. Five employees who work for the Tampere Lutheran parishes and in their work have encountered a significant number of immigrants with Muslim backgrounds, were interviewed for the collection of the data.

In the analysis of the results four underlying themes were identified: the differences among religions, the differences in cultures, upholding the core message of Christianity and integration. These themes followed through the entire data.

The differences in both religions and cultures highlighted all work done among immigrants with a Muslim background. In addition to Islam, the differences in collective and individual cultures affect the encounters equally. Upholding the Christian message among Muslims was regarded as important, but yet challenging. On one hand, telling about the gospel was to some extent felt as one of the main goals in the work, but on the other hand there was timidity in preaching it. Supporting integration in different ways was felt important. Camps, trips, different meetings and clubs as well as house calls were seen as working practices for integration. The connecting factors in functioning work forms were emphasizing community and supporting integration. The most challenging aspect and also in the greatest need for development was felt to be the continued work among those Muslim immigrants who had converted into Christianity.

Keywords: Immigration work, parish, muslim, islam, collective culture

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 MAAHANMUUTTAJAT SUOMESSA	8
2.1 Muslimimaahanmuuttajat Suomessa	10
2.2 Maahanmuuttajatyö	11
3 SUOMEN EV.-LUT. KIRKON TYÖ MAAHANMUUTTAJIEN PARISSA.....	13
3.1 Kirkon maahanmuuttajatyön perusteet	13
3.2 Kirkon maahanmuuttajatyön tavoitteet.....	14
3.3 Kirkon työ muslimitaustaisten maahanmuuttajien parissa	16
3.4 Tampereen ev.-lut. seurakunnat maahanmuuttajatyön toimintaympäristönä..	18
3.5 Aikaisemmat tutkimukset	19
4 ISLAM	23
4.1 Muslimi.....	24
4.2 Islamin erityispiirteitä.....	25
4.3 Islamilainen kulttuuri.....	27
5 YHTEISÖLLINEN KULTTUURI	28
6 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	30
6.1 Tutkimuskysymys ja aihepiirin rajaus	30
6.2 Tutkimusmenetelmä	30
6.3 Aineiston keruu ja analyysi	31
7 TUTKIMUSTULOKSET	34
7.1 Työn tavoitteet ja lähtökohdat	34
7.2 Hyväksi todetut toimintamuodot	34
7.2.1 Kristittyjen ja muslimien välinen dialogi.....	35
7.2.2 Leirit ja retket	37
7.2.3 Miesten ja naisten piirit.....	38
7.2.4 Kotikäynnit.....	40
7.2.5 Kotoutumista tukevat toimintamuodot.....	40
7.2.6 Muut toimintamuodot.....	41
7.3 Kokemuksia ja havaintoja muslimien kohtaamisesta seurakunnan työssä.....	43
7.3.1 Muslimitaustaisten maahanmuuttajien tavoittaminen.....	43
7.3.2 Muslimien suhtautuminen hengellisiin teemoihin	44

7.3.3 Työn haasteita	46
7.4 Maahanmuuttajatyön kehittämisajatuksia	50
8 JOHTOPÄÄTÖKSET	52
9 POHDINTA	59
9.1 Tutkimustulosten äärellä.....	59
9.2 Kehittämisen- ja jatkotutkimusajatuksia	62
9.3 Luotettavuus ja eettisyys.....	63
9.4 Tutkimuksen arviointia.....	64
LÄHTEET	66
LIITE 1: TUTKIMUSHAASTATTELURUNKO.....	72

1 JOHDANTO

Viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana muslimiväestön määrä Suomessa on kasvanut voimakkaasti. Vuonna 1980-luvun lopussa muslimeja oli Suomessa muutamia tuhansia, kun taas uskontotutkija nykyisin Tuomas Martikainen (henkilökohtainen tiedonanto 6.2.2015) arvioi määrän olevan 60 000–65 000. Määrä lisääntyy vuosittain. Kehitystä kuvaa se, että lähitulevaisuudessa muslimien määrä ylittää ortodoksisen kirkon jäsenten määrän. Maahanmuutto lisää myös muiden uskontojen kannattajien määrää. (Kohtaamisen kirkko 2014, 6–7.)

Maahanmuuttajien ja sitä kautta myös muslimien määrän noustessa jyrkästi vuosituhanen taitteessa, Suomen ev.-lut. kirkko joutui uuden haasteen eteen. Kirkko joutui pohtimaan suhtautumista islamiin ja siihen, kuinka kohdata keskuudessamme elävät muslimit. Maahanmuuttajat keskittyivät suuriin kaupunkeihin, ja erityisesti suurten kaupunkien seurakuntien työntekijät kohtasivat työssään maahanmuuttajia uutena ilmiönä. Alun haparoivista askelista ja kokeiluista on kulunut aikaa, ja työntekijät ovat valmiimpia ja kokeneempia kohtaamaan erilaisista uskonto- ja kulttuuritaustoista tulevia maahanmuuttajia. Kuitenkin edellä mainitut kysymykset ovat edelleen ajankohtaisia.

Maahanmuutto ja uutisointi ovat tuoneet islamin entistä näkyvämmäksi ja lähemmäksi suomalaista arkea. Usein islam koetaan pelottavana ja ahdistavana sen kuvan perusteella, mitä uutisointi välittää. Ei oikein tiedetä, kuinka suhtautua islamiin ja sen edustajiin. Ennakkoluuloista johtuen monet valitsevat tien olla kohtaamatta heitä ollenkaan. Seurakuntien haaste on edelleen sama. Kuinka kohdata keskuudessamme olevat muslimit? Raamattu ohjeistaa kohtelemaan vierasheimoisia ja muukalaisia kuin oman maan kansalaisia (3.Moos. 19:33-34.) Jotta kirkko olisi uskollinen identiteetilleen, sen tulee kehittää kykyään vieraanvaraisuuteen, kulttuurien väliseen vuoropuheluun ja monikielisyyteen kulttuurisesti monimuotoistuvassa yhteiskunnassamme (Kohtaamisen kirkko 2014, 7.)

Tutkimukseni kautta halusin selvittää, minkälaisia kokemuksia ja havaintoja pitkään maahanmuuttajien parissa tehneillä työntekijöillä on kertynyt. Mitä vuosien saatossa on opittu? Minkälaiset toimintamuodot ovat osoittautuneet toimiviksi, ja mitkä taas ei toi-

mi? Tampereen ev.-lut. seurakunnissa on jo lähes kahdenkymmenen vuoden ajan tehty uraa uurtavaa työtä muslimien parissa. Päädyin rajaamaan tutkimukseni maahanmuuttajatyöhön nimenomaan muslimitaustaisten parissa Tampereen ev.-lut. seurakuntien monikulttuurisuustyöstä vastaavan diakonin ehdotuksesta. Myös oma kokemukseni muslimimaassa asumisesta tuki päätöstä. Tutkimuksen kautta halusin saada työkaluja itseäni varten, kuinka hyödyntää ulkomailla asumisen kautta saatu kokemus ja tietomäärä maahanmuuttajatyössä Suomessa parhaalla mahdollisella tavalla. Uskon tutkimukseni antavan kokemuksen kautta syntynyttä tärkeää tietoa ja näkökulmia myös muille muslimitaustaisten maahanmuuttajien parissa työtä käynnistäville tai tekeville.

Tutkimus oli kvalitatiivinen tutkimus. Aineiston keruumenetelmänä käytin teemahaastattelua, joka on sopiva tutkimusmenetelmä silloin, kun tutkittavana aiheena ovat ihmisten kokemukset ja ajatukset. Aineiston keräsin haastatteleamalla viittä muslimitaustaisten maahanmuuttajien parissa työtä tehnyttä tai tekevää seurakuntien työntekijää. Aineiston analysoin teemoittelun avulla.

2 MAAHANMUUTTAJAT SUOMESSA

Maahanmuuttajalla tarkoitetaan Suomeen muualta muuttanutta, jolla on tarkoitus asua Suomessa pidempään. Maahanmuuton syyt voivat olla moninaisia. Osa Suomeen saapuvista on turvapaikanhakijoita tai pakolaisia, jotka ovat pakotettuja lähtemään omasta maastaan turvallisuussyistä. Osa muuttaa Suomeen avioliiton, työn tai opiskelun vuoksi. Myös ulkomailta adoptoiduista tai työvoimasiirtolaisista voidaan käyttää käsitettä maahanmuuttaja. Maahanmuuttajalla voidaan joskus myös viitata sellaiseen henkilöön, joka on syntynyt Suomessa, mutta jonka molemmat tai toinen vanhemmista on muuttanut Suomeen. (Söderling 2013, 17; Väestöliitto i.a.a.)

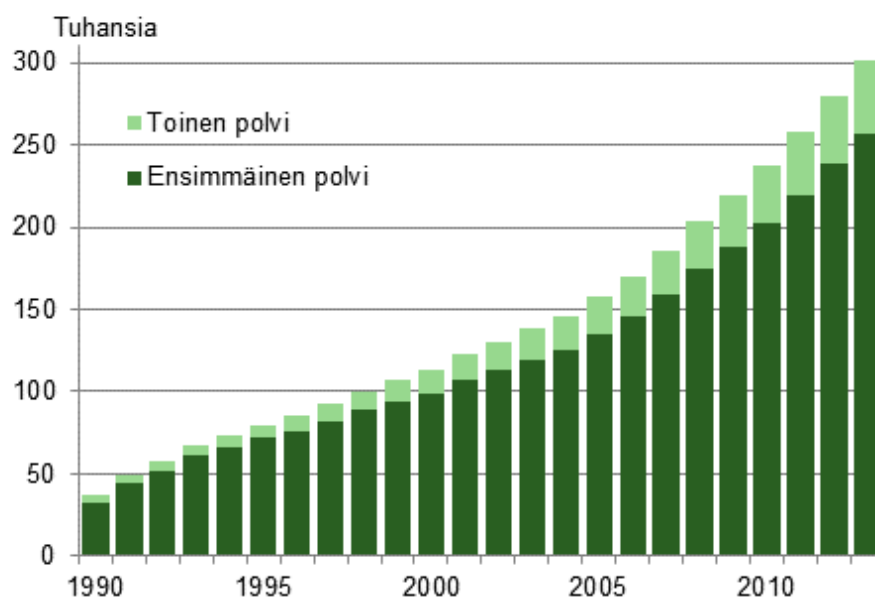
Käsitteenä maahanmuuttaja on monitulkintainen. On huomattu, että maahanmuuttajiin liittyvä käsitteistö ja termistö kaipaavat päivittämistä. Maahanmuuttaja nimitystä käytetään yleisesti kaikista Suomeen muualta muuttaneista ihmisistä, oli Suomeen muuttamisen syy mikä hyvänsä. Maahanmuuttajien ryhmä on heterogeeninen joukko eri maista, kulttuureista ja erilaisista yhteiskuntaluokista tulevia ihmisiä. He ovat eri-ikäisiä, luku- ja kirjoitustaidottomista korkeasti koulutettuihin erityisasiantuntijoihin. Maahanmuuttajista on vaikea puhua yhtenä ryhmänä. Monet eivät pidä siitä, että heidät kategorisoidaan aina maahanmuuttajiksi, jonka leimasta he eivät koskaan pääse ero on, vaikka osaisivat hyvin puhua suomen kieltä, olisivat vuosia asuneet Suomessa ja olisivat saaneet kansalaisuuden. Ehdotettuja uusia nimityksiä voisi olla maahan muuttanut, esim. suomenvenäläinen tai uussuomalainen (Säävälä 2011, 7–12.)

Tässä tutkimuksessa käsitteen ongelmallisuuden tiedostaen, päädyin kuitenkin käyttämään maahanmuuttaja termiä, koska vakiintunutta muuta käsitettä ei ole vielä olemassa. Lisäksi Suomen ev.-lut. seurakuntien nettisivuilla käytetään edelleen maahanmuuttaja-termiä.

Maahanmuuttajien määrä Suomessa on kasvanut nopeasti viimeisten 20 vuoden aikana. Ensimmäiset afrikkalaiset pakolaiset saapuivat Suomeen 1990-luvun alussa, kun Somaliassa syttyi sisällissota. Lisää pakolaisia tuli Balkanilta Jugoslavian hajoamissotien seurauksena ja edelleen koko 1990-luvun ja 2000-luvulla muista sotaikäyvistä maista, kuten esimerkiksi Irakista ja Afganistanista. Euroopan unioniin liittymisen seurauksena

Suomeen on muuttanut EU:n alueelta yhä enemmän myös muita kuin pakolaisia ja aviopuolisoja. (Martikainen, Saari & Korkiasaari 2013, 23.)

Vuonna 1990 Suomessa asui 37 624 ulkomaalaistaustaista henkilöä. Vuonna 2013 ulkomaalaistaustaisten määrä oli noussut jo 301 524:ään (KUVIO 1) (Ulkomaalaistaustainen väestö 2013 2014, 21.) Tilastokeskuksen julkaisemaa väestöennustetta muokkaamalla on arvioitu, että vuonna 2050 Suomessa on maahanmuuttajataustaisia henkilöitä noin miljoonan verran (Söderling 2013, 20.) Ulkomaalaistaustaisiksi luokitellaan ne henkilöt, joiden molemmat vanhemmat tai ainoa tiedossa oleva vanhempi on syntynyt ulkomailla. Ulkomaalaistaustaiseksi luokitellaan myös ulkomailla syntynyt henkilö, joiden kummastakaan vanhemmasta ei ole tietoa väestöjärjestelmässä. Suomalaistaustaisia ovat ne henkilöt, joiden vähintään toinen vanhemmista on syntynyt Suomessa. Ulkomaalaistaustaisista on syntyperäluokituksen avulla helposti eriteltävissä ensimmäisen polven eli ulkomailla syntyneiden ja toisen polven eli Suomessa syntyneiden määrät. (Ulkomaalaistaustainen väestö 2013 2014, 21.)

KUVIO 1. Ulkomaalaistaustaiset 1990–2013 (Tilastokeskus 2014)

Ulkomaalaistaustaisia on lukumääräisesti eniten suurimmissa kaupungeissa: Pääkaupunkiseudulla sekä Turussa ja Tampereella (Ulkomaalaistaustainen väestö 2013 2014, 31.)

2.1 Muslimimaahanmuuttajat Suomessa

Muslimien määrä Suomessa alkoi voimakkaasti kasvaa 1990-luvulla, kun pakolaisten ja turvapaikan hakijoiden määrä muslimimaista lisääntyi. Tarkkaa muslimien määrää on vaikea arvioida, sillä maahanmuuttajat tilastoidaan lähtömaan, ei uskonnon mukaan. Kahden kolmasosan kaikista Suomessa asuvista maahanmuuttajista arvioidaan olevan kristittyjä. Muslimitaustaisia maahanmuuttajia arvioitiin vuonna 1990 olleen 4000. Tämän hetken arvion mukaan muslimeiden määrä on noin 60000–65000. Suomessa asuvien muslimien keski-ikä on hyvin alhainen. Noin puolet on iältään alle 20-vuotiaita. Suomen muslimit koostuvat neljästä eri ryhmästä: 1) Suurin osa (noin 50 000) on ensimmäisen polven muslimitaustaisia maahanmuuttajia. 2) Noin 10 000-15 000 on toisen polven muslimitaustaisia maahanmuuttajia sekä seka-avioliittojen lapsia, joiden toinen vanhemmista on muslimi. 3) Suomalaisia muslimeiksi kääntyneitä arvioidaan olevan noin 1500. 4) Islam-uskoisia tataareja (turkinsukuinen vähemmistöryhmä) asuu Suomessa noin 600. Suurin osa Suomen muslimeista asuu pääkaupunkiseudulla, Turussa ja Tampereella. Erilaisia moskeijakäytössä olevia tiloja on noin 60 eri puolilla maata (Martikainen 2008, 70–72; Pyykkönen & Martikainen 2013, 294–295; Pauhu & Martikainen 2014, 218–220.)

Muslimitaustaisten maahanmuuttajien määrien arvio perustuu väestötilastojen syntymämaahan ja äidinkieleen. Nämä tiedot suhteutetaan siihen, mikä on tiedossa lähtömaan uskonnollisesta tilanteesta ja Suomessa asuvista kyseisen ryhmän jäsenistä. (Martikainen 2008, 72.) Tampereen Islamin yhdyskunnan puheenjohtajan Mustafa Karan (henkilökohtainen tiedonanto 6.2.2015) mukaan äidinkielen ja lähtömaan tilastojen perusteella voidaan arvioida Tampereella olevan noin 5000 muslimia. Moskeijoita Tampereella on neljä.

Suomen muslimit olivat pitkään pääsääntöisesti pakolais- ja turvapaikanhakutaustaisia. Nykyisin myös perheenyhdistäminen, avioliitto-, opiskelu- ja työsiirtolaisuus tuo muslimitaustaisia maahanmuuttajia maahan. Kaikki Suomeen tulevat maahanmuuttajat huomioon ottaen suurimpina syinä maahanmuuttoon ovat avioituminen, työ ja opiskelu. Turvapaikanhakijoita ja pakolaisia on heistä vain pieni osa. (Martikainen 2008,77; Pakolaisneuvonta ry. i.a.) Sota- ja konfliktitilanteet eri puolilla maailmaa aiheuttavat sen, että pakolaisia ja turvapaikanhakijoita saapuu yhä edelleen vuosittain Suomeen. Huo-

mioitavaa on, että määrällisesti eniten heitä tulee islamilaisista maista. Esim. konfliktitilanteet Afganistanissa ja Irakissa ovat tuoneet jo vuosien ajan turvapaikanhakijoita ja pakolaisia Suomeen. Vuoden 2014 aikana pakolaisia ja turvapaikanhakijoita on tullut erityisesti Syyriasta. (Maahanmuuttovirasto 2015.)

Valtaosa Suomen muslimeista kuuluu maamme köyhimpien joukkoon, ja integroituminen Suomen työmarkkinoille, erityisesti pakolaistaustaisilla, on vaikeaa. Työn nähdään olevan yksi tärkeimmistä Suomeen kotoutumiseen vaikuttavista tekijöistä. (Säävälä 2011, 64)

On hyvä huomioda, että Suomessa on ollut muslimeita jo 1800-luvun lopulta alkaen, kun Suomeen tuli Venäjältä islam-uskoisia tataareja. Heidän toimestaan Suomeen syntyivät ensimmäiset islamilaiset yhdyskunnat ja moskeijat. Tataarien määrä ei ole koskaan noussut yli 1000:een, mutta siitä huolimatta heidän merkitystään ei ole syytä aliarvioida. He ovat osoittaneet, että muslimit voivat hyvin sopeutua suomalaiseen elämään, eikä islam ole yhteen sovittamaton suomalaisen yhteiskunnan kanssa. (Martikainen 2008, 68,77.)

2.2 Maahanmuuttajatyö

Maahanmuuttajatyöllä tarkoitan tässä tutkimuksessa sitä työtä, jota tehdään maahanmuuttajataustaisten henkilöiden parissa. Suomen ev.-lut. kirkko käyttää maahanmuuttajien parissa tehtävästä työstä sekä maahanmuuttaja- että monikulttuurisuustyö käsitteitä (Kirkkohallitus i.a.a.)

Kotoutumisella tarkoitetaan tapahtumaketjua, jossa maahanmuuttaja oppii tietoja, taitoja ja toimintatapoja sekä luo uusia sosiaalisia verkostoja. Edellä mainittujen avulla hän tulee osalliseksi ympäröivässä yhteiskunnassa. Kotoutumisen edellytyksenä on, että sen mahdollistavat valtaväestön asenteet ja toimintatavat. (Alitolppa-Niitamo & Säävälä 2013, 7.) Kotoutuminen on kaksisuuntaista. Myös suomalaisen yhteiskunnan ja kanta-
väestön edustajien tulee oppia elämään uudessa monimuotoisessa tilanteessa (Saukkonen 2013, 93.)

Maahanmuuttajien parissa tehtävä työ keskittyy pitkälle heidän kotoutumisen edistämiseen. Heidän asettumista uuteen maahan ja työllistymistä pyritään avustamaan kotouttamistoimenpiteillä. Kotouttamislaki säätelee sitä toimintaa. Kuntien velvollisuus on tarjota maahanmuuttajille kotoutumista edistäviä ja tukevia toimenpiteitä ja palveluita, kuten suomen tai ruotsin kielen opetusta sekä tietoa suomalaisesta yhteiskunnasta ja kulttuurista sekä koulutus- ja työllistymismahdollisuuksista erityisesti maassaolon alkuvaiheessa. Erilaisten suunnitelmien, ohjelmien ja monialaisen yhteistyön kautta pyritään edistämään maahanmuuttajien mahdollisuutta saavuttaa muun väestön kanssa tasavertainen asema yhteiskunnassa. Samalla tuetaan maahanmuuttajan mahdollisuuksia oman kielen ja kulttuurin ylläpitämiseen. Maahanmuuttajien kotoutumisesta vastaa julkinen sektori, lisäksi myös erilaisilla järjestöillä ja yhdistyksillä eli kolmannella sektorilla on tärkeä rooli kotoutumisen edistämässä. Seurakuntien rooli viranomaisten palvelujen täydentäjänä sekä vapaa-ajan toimintaan liittyvänä, nähdään tärkeänä. (Makkonen & Koskenniemi 2013, 78, 93; Työ ja elinkeinoministeriö i.a.a; Laki kotoutumisen edistämisestä 2010; Kansan kirkosta kansojen kirkoksi 2005, 19.)

Huomioitavaa on, että kotoutuminen on moniulotteinen prosessi. Se on vanhan ja tutun jättämistä ja täynnä uusiin asioihin ja toimintatapoihin tutustumista. Maahanmuuttajan hyvinvointiin vaikuttaa oleellisesti se, miten hyvin hän löytää itselleen sopivan tasapainon vanhan ja uuden kulttuurin välillä. Etenkin alkuvaiheessa on maahanmuuttajalla yleensä suuri toive sopeutua uuteen asuinmaahan. Alkuvaiheessa, joka voi kestää useamman vuoden, kiinnostavat asuinmaan kieli, toimintamallit ja tavat yleensä eniten. Myös valtaväestön kanssa solmitut ystävyysuhteet ensimmäisinä vuosina näyttävät vaikuttavan positiivisesti. Vasta ensimmäisen vaiheen jälkeen, kun asettuminen uuteen maahan on tapahtunut, muutosprosessiin liittyvä stressi ja vieraantumisen tunne vahvistuvat. (Schubert 2013, 64.)

3 SUOMEN EV.-LUT. KIRKON TYÖ MAAHANMUUTTAJIEN PARISSA

Kirkon ydinsanoma ja tehtävä ovat pysyneet jo vuosituhansia samoina. Jeesuksen antama lähetyskäsky kuuluu kirkon perustehtävään yhä tänäänkin. Meidän kirkko - osallisuuden yhteisö -strategiassa vuoteen 2015 kirkon perustehtävä määritellään seuraavasti:

Kristillisen kirkon tehtävä on kutsua ihmisiä pelastukseen. Jotta usko Kristukseen syntyisi ja vahvistuisi, kirkko kertoo sanomaa Jeesuksen kuolemasta ja ylösnousemuksesta, kastaa Isän ja Pojan ja Pyhän Hengen nimeen, kutsuu ehtoollispöytään ja julistaa syntien anteeksiantamista.

Lisäksi kirkon tehtäviksi määritellään ihmisten kokoaminen yhteen kasvamaan kristittyinä. Heitä rohkaistaan lähimmäisistä ja luomakunnasta välittämiseen sanoin ja teoin sekä Jumalan hyvyyden, oikeuden ja toivon tuominen itsekkyyden, väkivallan ja ahneuden läpäisemään maailmaan. (Meidän kirkko - osallisuuden yhteisö 2007, 3–4.) Kirkon tulevaisuudennäky on missionaarinen. Kirkko on olemassa, jotta kristillinen sanoma olisi tarjolla jokaiselle ihmiselle ja sukupolvelle, ja jotta sanoma eläisi kaikkialla maailmassa (Kohtaamisen kirkko 2014,16.)

3.1 Kirkon maahanmuuttajatyön perusteet

Kirkon ydinsanoma Jeesuksen lahjoittamasta anteeksiantamuksesta ja uudesta elämästä muodostavat lähtökohdan myös toisesta kulttuurista tulevan ihmisen kohtaamiselle (Kansan kirkosta kansojen kirkoksi 2005, 44.) Kirkon maahanmuuttajatyö perustuu kristilliselle arvoille ja ihmiskäsitykselle. Maahanmuuttajat ymmärretään lähimmäisiksemme, joiden rinnalla kirkko kulkee, tukee heitä uuteen kulttuuriin ja yhteiskuntaan sopeutumisessa ja tarjoaa heille hengellistä apua. (Kansan kirkosta kansojen kirkoksi 1999, 18.) Kristityt on kutsuttu niin kirkkona kuin yksilöinä rakastamaan lähimmäistään niin kuin itseään sekä myös tekemään toisille sitä, mitä he haluaisivat itselleen tehtävän (Kohtaamisen kirkko 2014, 22.)

Maahanmuuttajatyön juuret ovat syvällä Raamatussa. Pakolaisuus ja muukalaisuus ovat isoja teemoja Raamatussa. Mm. Abraham, Iisak ja Mooses joutuivat elämänsä aikana

asumaan muukalaisina vieraassa maassa. Israelin kansa eli satoja vuosia muukalaisina mm. Egyptissä. Myös Jeesuksen elämän alkuun kuului pakolaisena oleminen Egyptissä. (Willman 2009, 10)

Raamattu sisältää sekä käytännön neuvoja että periaatteellisia kannanottoja suhtautumisessa muukalaisiin ja vieraisiin. Sekä Vanhassa Testamentissa että Uudessa Testamentissa on lukuisia kohtia, joissa puhutaan vierasmaalaisten ja -heimoisten sekä muukalaisten kohtelusta. Leskien ja orpojen lisäksi Jumala kohdistaa erityisen huolenpitonsa myös muukalaisiin. Kaikki perustarpeet sekä toimeentulo, oikeus, turva ja sovinto kuuluivat vieraanvaraisuutta edellyttävien Vanhan testamentin lakien mukaan myös muukalaisille. (Willman 2009, 10; Kansan kirkosta kansojen kirkoksi 2005, 37–38.)

Raamattu kehottaa kohtelemaan muukalaisia kuin oman maan kansalaisia. Esimeriksi:

Kun maahamme tulee muukalaisia asumaan keskuudessamme, älkää sortako heitä. Kohdelkaa joukossanne asuvia siirtolaisia ikään kuin he olisivat heimolaisianne, ja rakastakaa heitä kuin itseänne, sillä te olette itsekkin olleet muukalaisia Egyptissä.” (3.Moos. 19: 33–34.)

Uudessa testamentissa jatkuu sama linja. Jeesuksen antaman lähetyksäkäskyn mukaan ilosanoma kuuluu kaikille kansoille. Vieraanvaraisuus-teema muukalaisia kohtaan jatkuu: ” Älkää unohtako osoittaa vieraanvaraisuutta, sillä jotkut ovat yösijan antaessaan tulleet majoittaneeksi enkeleitä” (Hepr.13:2). Jeesus asettui omalla toimillaan ja esimerkillään puolustamaan muukalaisia. Esim. lainopettajan kysyessä kuka on lähimmäinen, Jeesus kertoi vertauksen laupiaasta samarialaisesta. Tunnettua oli, että lainopettajat eivät seurustelleet samarialaisten kanssa. Opettaessaan viimeisestä tuomiosta Jeesus sisällytti siihen myös muukalaiset: ” Minä olin koditon ja te otitte minut luokseni” (Matt. 25:35). Raamatussa on rikkaat ja runsaat kehotukset ohjaamassa kirkon toimintaa keskuudessamme olevien muukalaisten, maahanmuuttajien, parhaaksi. (Willman 2009, 11; Kansan kirkosta kansojen kirkoksi 2005, 38–40.)

3.2 Kirkon maahanmuuttajatyön tavoitteet

Kirkkohallitus määrittelee monikulttuurisen työnsä tavoitteeksi edistää maahanmuuttajien kotoutumista ja osallisuutta kirkkoon sekä suomalaiseen yhteiskuntaan. Erilaisten

toimintamuotojen avulla tuetaan sellaista asenneilmapiiriä, joka edistää yhdenvertaisuuden toteutumista ja on vapaa rasismista ja etnisestä epäluulosta. Seurakuntia rohkaistaan avoimuuteen maahanmuuttajia kohtaan. Seurakunnan perinteisiä toimintamalleja on tarkasteltava, jotta tavoitteet pystytään toteuttamaan. Uudet tulijat ovat peili seurakunnalle, jonka kautta näkee onko seurakunta aidosti kiinnostunut alueelle muuttavista ja siellä jo asuvista ihmisistä. Uudet tulijat ovat myös mahdollisuus kehittää seurakunnan identiteettiä paikallisena ja maailmanlaajuisena Kristuksen seurakuntana. Edellä mainituissa tehtävissä kirkkohallitus tukee seurakuntia ja sen työntekijöitä tarjoamalla konsultatioapua, koulutusta ja hyviä käytäntöjä. (Kirkkohallitus i.a.a; Kirkkohallitus i.a.b)

Kirkkohallitus on maahanmuuttaja- ja monikulttuurisuustyötä kuvaillessa tuonut esiin joitakin käytännön esimerkkejä erilaisista seurakunnissa toteutettavista toimintamuodoista, jotka edistävät edellisessä kappaleessa mainittuja maahanmuuttajatyön tavoitteita. Seurakuntia rohkaistaan ottamaan maahanmuuttajia mukaan vapaaehtoistehtäviin sekä tukemaan heidän työllistymistä työharjoittelun tai tukityöllistymisen avulla. (Kirkkohallitus i.a.b) Seurakuntien rooli pakolaisten tukemisessa nähdään tärkeänä, sillä paikallisseurakunnat ovat osa vastaanottavaa paikallista yhteisöä. Uuden elämän alkuvaiheissa seurakunnat voivat tarjota tukea ja turvallisuutta. Yhteistyö alueella olevien vastaanottokeskusten kanssa nähdään tärkeänä. Seurakunnat voivat järjestää virkistysohjelmaa ja seurakunnan elämään ja toimintaan perehdyttäviä tilaisuuksia vastaanottokeskuksessa turvapaikkapäätöstä odottaville. (Kirkkohallitus i.a.c.)

Seurakunnat voivat tarjota monenlaista tukea vanhemmuuteen ja parisuhteeseen esimerkiksi perhe- ja parisuhdeleirien ja vertaistoiminnan kautta. Maahanmuuttajatyössä on keskeistä perhekeskeinen työote. Seurakuntien äiti-lapsipiirit ja kansainväliset naistenkerhot tarjoavat kotona oleville äideille tarpeellista sosiaalista verkostoa ja ennaltaehkäisevät syrjäytymiseltä. Nuorten ja lasten kohdalla toimintaan pääsy edellyttää luottamusta seurakunnan toimintaan. Toimintamalleista ja niiden turvallisuudesta kehoitetaan keskustelemaan vanhempien kanssa. Maahanmuuttajaperheiden lapsille sopivat poika- ja tyttötyön eri muodot. Arjessa selviämisen kysymyksissä voivat diakoniatyöntekijät antaa ohjastusta ja neuvontaa. (Kirkkohallitus i.a.d.)

Meidän kirkko osallisuuden yhteisö -strategiassa vuoteen 2015 maahanmuuttajatyön strategisiksi suuntaviivoiksi määritellään 1) toimiminen maahanmuuttajien ja pakolais-

ten puolestapuhujina ja suojelijoina, 2) uskontorauhan turvaaminen uskontojen välisen vuoropuhelun kautta sekä toimimalla maahanmuuttajien ja suomalaisten keskinäisen ymmärryksen parantamiseksi, 3)toisten uskontojen edustajien kohtaaminen kristillisen uskon pohjalta ja 4) osallistuminen uskontojen väliseen rauhantyöhön. Ulkomaalaisen väestön nopea kasvu merkitsee väistämättä erilaisten kulttuurien ja asennemaailmojen kohtaamista. Seurakunnilta edellytetään valmiutta vuoropuheluun ja yhteyksien rakentamista eri uskonnollisiin yhteisöihin. (Meidän kirkko osallisuuden yhteisö 2007, 23, 40.)

3.3 Kirkon työ muslimitaustaisten maahanmuuttajien parissa

Islam oli Suomen ev.-lut. kirkolle etäinen asia aina 1990-luvulle saakka muslimimäärän ollessa pieni. Määrän noustessa nopeasti myös Suomen ev.-lut. kirkolle islam tuli huomioon otettavaksi asiaksi useaa eri reittiä. Kirkon lähetystyön keskus perusti vuonna 1988 Islam-jaoston, jonka tehtävänä oli seurata islamin leviämistä ja selvittää islamin kohtaamiseen liittyviä uskontoteologisia ja missiologisia (lähetystieteellisiä) ongelmia. Vuonna 1994 islam jaosto siirtyi Kirkon lähetyskeskuksen alaisuudesta Kirkon ulkoasiainkeskuksen alaisuuteen. Samalla nimi muuttui Kirkko ja islam-työryhmäksi. Vuodesta 1988 alkaen työryhmä on vastannut Suomen ev.-lut. kirkon islam-suhteista. (Martikainen 2009,4, 9–13.).

Työryhmä on järjestänyt islam-aiheista koulutusta niin kirkon sisällä kuin ulkopuolellakin. Työryhmän kautta on toimitettu ja jaettu seurakuntiin ”Hyvä tietää islamista” 15 osaa sisältävää traktaattisarjaa, jossa käydään läpi perusasioita islamista ja vastaavia kristillisiä näkökulmia. Työryhmä on ollut avainasemassa uuden tiedon tuottamisessa seurakuntiin päin. (Martikainen 2009, 23–24).

Yksi Kirkko ja islam-työryhmän keskeisiä toimintamuotoja on ollut uskonnollisten dialogien (uskontojen välisen vuoropuhelujen) järjestäminen. Työryhmä on vuodesta 1997 käynyt temaattisia dialogeja Etelä-Suomen islamilaisten yhteisöjen jäsenten kanssa. Aiheet ovat olleet tarkoituksella ainoastaan uskonnollisia. Pelkät yhteiskunnalliset aiheet on jätetty sivuun. (Laitila 2009, 122; Martikainen 2009, 19–20.)

Laitilan (2009) mukaan dialogilla tarkoitetaan tavallisimmin vuoropuhelun lisäksi oppineiden keskustelua opillisista kysymyksistä, ja heidän pyrkimyksiä lisätä näitä koskevaa keskinäistä ymmärrystä. Dialogi-sanana merkitys on vuosien kuluessa muuttunut, ja yhä useammin sillä on alettu tarkoittaa yleisesti kaikkea yhteisymmärrystä ja hyväksyntää edistävää ihmisten keskinäistä kanssakäymistä. Siihen sisältyy oppikeskustelujen lisäksi niin sanottu elämän (arjen) dialogi. (Laitila 2009, 6.)

Suomen ev.-lut. kirkon ulkoasian osasto on julkaissut opaskirjan *Hyvä tietää uskontodialogista. Näkökulmia Suomen evankelis-luterilaisen kirkon jäsenille*. Suomen uskonnollinen kartta on kovassa muutostilassa lisääntyneen maahanmuuton johdosta. Opas antaa valmiuksia kohdata toisin uskovaa ja käydä vuoropuhelua heidän kanssaan. Islamien uuden ja voimakkaan läsnäolon edessä kristittyjen on uudella tavalla opittava näkemään sanomansa ainutlaatuisuus islamin peiliä vasten. Kristittyjä rohkaistaan etsivään myös uusia rauhanomaisen yhteiskunnallisen rinnakkaiselon malleja. Uskontodialogia voi käydä esim. henkilökohtaisella tasolla arjen keskellä tai sitten erikseen järjestettyjen dialogitilaisuuksien kautta. (Hiltunen & Vasko 2011, 8,20)

Piispainkokouksen lausunto 1/2011 kirkolliskokoukselle kehottaa Suomen ev.-lut. kirkkoa etsimään yhteistoiminnan malleja uskontojen välisen rauhan lujittamiseksi sekä myös paikallistason sosiaalisten ongelmien ratkaisemiseksi. Jotta nämä päämäärät toteutuisivat, seurakunnan työntekijöitä rohkaistaan verkostoitumaan muiden uskontojen edustajien kanssa ja perehtymään oman uskon perusteiden lisäksi muiden uskontojen perusteisiin. (Piispainkokouksen lausunto 1/2011 Kirkolliskokoukselle.)

Lausunnossa on kerättyä uskontoteologisen keskustelun (uskontodialogin) periaatteellisia näkökulmia, joiden varassa kristityt voivat kohdata toisten uskontojen edustajia:

- ”Kristityt ovat kutsuttuja todistamaan toivosta, joka heillä on Kristuksessa.”
- ”Jumalan pelastava toiminta ulottuu sinnekin, missä emme sitä näe.”
- ”Kristityn asenteen uskontodialogissa tulee perustua rakkauteen.”
- ”Kristityn keskeisiin hyveisiin kuuluu nöyryys ja vieraanvaraisuus.”
- ”Uskontodialogi ei edellytä omista uskonkäsitteistä luopumista.”
- ”Julistus ja uskontodialogi kuuluvat molemmat kirkon missioon.”

Hukari (2009) määrittelee muslimien läsnäolon Suomessa luterilaiselle kirkolle kolmitahoiseksi haasteeksi. 1.) Kirkko on kutsuttu olemaan rakkauden asialla palvelemalla ja auttamalla ihmisiä, joilla on hätä. Diakoniatyön perustehtäväksi on määritelty erityisesti niiden auttaminen, joita muu apu ei tavoita. Tässä suhteessa muslimien tilannetta ja asemaa Suomessa on tarkasteltava diakonisena velvoitteena. 2.) Kirkolla on tehtävä viestittää evankeliumia, ilosanomaa Jumalan rakkaudesta kaikille ihmisille. Julistaminen ei rajoitu pelkästään kirkon jäsenille, vaan se kohdistuu kaikkiin. Kirkon haasteena on määrittellä, kuinka se vastaa tähän missionaariseen haasteeseen, jonka muslimit sille muodostavat. 3) Kirkko on yhteyden asialla. Se on aktiivinen toimija ja vaikuttaja yhteiskunnallisissa asioissa, jotta tasa-arvo, perus- ja ihmisoikeudet sekä kaikinainen inhimillinen hyvä toteutuisivat yhteiskunnassamme. Muslimit ovat kirkolle kutsu yhteiskuntaeettiseen vuoropuheluun ja toimintaan sen puolesta, jotta myös muslimit kokiisivat ihmisarvoisen ja tasa-arvoisen elämän mahdolliseksi yhteiskunnassamme. (Hukari 2009, 122.)

3.4 Tampereen ev.-lut. seurakunnat maahanmuuttajatyön toimintaympäristönä

Tampereen asukasluku vuoden 2013 lopussa oli 220 446, joista 13 835 eli 6,3 % oli vieraskielisiä (Tampereen väestö 31.12.2013, 5.) Tampereen ev.-lut. seurakuntien jäsenmäärä vuoden 2013 lopussa oli 147 723 henkeä eli 67 % tamperelaisista. Tampereen ev.-lut. seurakunnat pitävät sisällään neljä suomenkielistä ja yhden ruotsinkielisen seurakunnan. (Tampereen ev.lut. seurakunnat i.a.a.) Yhdessä seurakunnat muodostavat Tampereen ev.-lut. seurakuntayhtymän. Seurakunnilla on yhteisinä toimintamuotoina mm. perheneuvonta, diakonia-, nuoriso-, ja oppilaitostyö, lapsityö ja yhteiskunnallinen työ. (Tampereen ev.-lut. seurakunnat i.a.b)

Tampereen ev.-lut. seurakunnilla on pitkä kokemus maahanmuuttajien parissa tehtävästä työstä. Työ käynnistyi pakolaistyön nimikkeellä 1990-luvun alkupuolella, kun pakolaisia alkoi muuttaa Tampereelle. Seurakunnissa nähtiin maahanmuuttajien määrän nopea kasvu ja heidän elämänsä haasteet, ja siihen haasteeseen seurakunnat halusivat vastata omalta osaltaan. Vuodesta 1996 saakka maahanmuuttajatyö on ollut seurakuntayhtymän yhteiskunnallisen työn yksikön vastuualueena. Yhteistyötä on tehty maahanmuuttajien parissa tekevien tahojen esim. aiemmin Tampereella toimineen vastaanotto-

keskuksen ja Tampereen kaupungin, eri kirkkojen ja uskontokuntien kanssa (Yhteiskunnallisen työn toimintakertomus 1996 & 1998.) Maahanmuuttajatyön koordinoiminen, koulutus ja kehittäminen tapahtuvat yhteiskunnallisen työn yksiköstä käsin. Maahanmuuttajatyö on nimetty yksikön diakonin vastuualueeksi. Jokaisessa seurakunnassa on omat maahanmuuttajatyöstä vastaavat työntekijät. Useimmissa seurakunnissa maahanmuuttajatyö on nimetty joko lähetyssihteerien tai diakonien tehtäväkuviin yhdeksi osa-alueeksi. Hervannan lähikirkon alueella, jossa asuu runsaasti maahanmuuttajia, on yhden diakonin päätehtävänä maahanmuuttajatyö. (Henkilökohtainen tiedonanto 27.11.2014.) Vuosina 1994–2014 oli Tampereen ev.-lut. seurakuntien ja Suomen Lähetysseuran palkkaamana töissä henkilö, jonka tehtäväalueeksi oli nimetty maahanmuuttajatyö erityisesti muslimien parissa. (Henkilökohtainen tiedonanto 10.4.2014)

3.5 Aikaisemmat tutkimukset

Maahanmuuttajiin liittyviä tutkimuksia on Suomessa tehty paljon. Moni niistä liittyy maahanmuuttajien kotoutumiseen (integroitumiseen), työllistymiseen sekä hyvinvointiin ja terveyteen. Muslimitaustaisten maahanmuuttajien kohtaamisista viranomaistyössä, sosiaali- ja terveystieteillä, löytyy tutkimuksia. Maahanmuuttaja-aiheisia tutkimuksia Suomen ev.-lut. kirkossa on myös tehty jonkin verran, mutta erityisesti muslimitaustaisiin maahanmuuttajiin liittyviä tutkimuksia on kuitenkin varsin vähän. Suurin osa tutkimuksista on tehty 2000-luvun alkupuolella. Tähän lukuun olen koonnut niitä tutkimuksia, jotka aihepiiriltään ovat lähinnä omaa tutkimustani.

Pyy (2000) on pro gradu -tutkielmassaan selvittänyt asennoitumista muslimi maahanmuuttajiin Suomen ev.-lut. kirkon maahanmuuttajatyössä. Pyy on kvalitatiivisen asennetutkimuksen keinoin selvittänyt, miten kirkon työntekijät asennoituvat työssään kohtamiinsa muslimimaahanmuuttajiin ja miten heidän puheensa, ja kirkon linjaukset heijastelevat kirkon asennoitumista eri uskontoihin.

Tutkimuksen mukaan kirkossa ja seurakunnissa suhtauduttiin enimmäkseen varsin myönteisesti toisuskoiisiin maahanmuuttajiin. Tutkimuksen mukaan muslimitaustaisiin maahanmuuttajiin suhtauduttiin kirkossa nimenomaan toisuskoisina maahanmuuttajina. Heitä ei kuitenkaan nähty käännyttämisen kohteina. Käännyttämisestä haluttiin erottau-

tua monin eri tavoin, sillä se nähtiin kielteisenä. Käännättämisen vastakkaiseksi myönteiseksi lähestymistavaksi nähtiin dialogi. Toisuskoiset maahanmuuttajat nähtiin myös auttamisen kohteina. Muslimien uskonto ja uskonnollisuus muodostui tärkeäksi rajaksi siinä, kuinka paljon oltiin valmiita tukemaan muslimeja. Tukeminen oli mahdollista, jos se ei liittynyt muslimien uskonnon harjoittamiseen ja jos muslimien uskonnollisuus ei tullut näkyväksi seurakunnissa. Haastateltavat eivät suhtautuneet kielteisesti muslimien uskonnonharjoittamiseen, mutta eivät halunneet myöskään tukea sitä, eivätkä he halunneet ryhtyä tukemaan uskonnon harjoittamiseen liittyvien erikoisoikeuksien kuten esimerkiksi rukoushetkien sallimista työpaikoilla. Tutkimuksessa kirkon rooliksi nousi lähinnä yleiseen ilmapiiriin ja viranomaisiin vaikuttaminen. (Pyy 2000.)

Berg (2000) on opinnäytetyössään nostanut esille haasteen, jonka muslimimaahanmuuttajat tuovat Suomen ev.-lut. kirkolle. Tutkimuksessa todettiin, että vuonna 2000 kirkko oli suurelle osalle muslimeista lähes tuntematon, eivätkä he siksi osanneet hakeutua mukaan seurakunnan toimintaan. Haastateltavat olivat kuitenkin kiinnostuneita uskonnollisesta dialogista ja halusivat solmia kontakteja suomalaisten kanssa jopa mieluummin kuin muiden maahanmuuttajien kanssa. Bergin mukaan kirkon tulisi keskittää voimavaroja tiedottamiseen ja henkilökohtaisiin kontakteihin. Kielen oppiminen koettiin yhtenä tärkeimpänä tekijänä Suomeen kotoutumisessa. Berg haastaa seurakunnat pohtimaan kielikurssien järjestämistä ja sitä kautta auttamaan maahanmuuttajien kotoutumisessa. Kurssien kautta maahanmuuttajat saivat myös tietoa seurakunnan toiminnasta ja mahdollisuuden tutustua työntekijöihin ja sitä kautta mahdollisuuden päästä kuulemaan kirkon ydinsanomaa.

Koistinen ja Stenström (2000) ovat opinnäytetyössään selvittäneet ev.-lut. kirkon diakoniatyöntekijöiden kokemuksia uskonnollisesta kohtaamisesta muslimien kanssa. Tutkimuksessa kävi ilmi, että uskonnollista kohtaamista muslimien kanssa voi tapahtua missä tahansa, sillä uskonto oli muslimeille luonnollinen ja tärkeä osa joka päivästä elämää. Uskonto oli muslimeille kokonaisvaltainen elämäntapa. Uskonnolliselle kohtaamiselle ei asetettu hengellisiä päämääriä eikä niiden tarkoituksena ollut käännättää ihmistä. Haastateltavat kokivat käytännön palvelun ja sitä kautta luonnollisesti käydyn dialogin luontevimmaksi tavaksi tuoda esille omaa vakaumustaan. Haastateltavat kokivat vieraiden uskontojen ja kulttuurien kohtaamisen lisäävän diakoniatyön vaativuutta. Islam koettiin peilinä, jonka kautta myös oma kristillinen usko joutui tarkastelun alle.

He kokivat kaipaavansa lisää tukea maahanmuuttajatyöhön muilta seurakuntien työntekijöiltä, erityisesti teologeilta. He pitivät tärkeänä, että maahanmuuttajuutta koskevien tiedollisten valmiuksien lisäksi maahanmuuttajatyötä tekevien olisi hyvä selvittää itselleen, mikä kristinuskossa on ainutlaatuista, jota ei muista uskonnoista löydy. Se on tärkeää, jotta pystyy tekemään eron kristinuskon ja muiden uskontojen välillä ja että oma uskonnollinen vakaumus voisi vahvistua. Samalla he herättivät pohtimaan, vastaako nykyinen diakoninen koulutus tuohon haasteeseen.

Merivirta ja Mustonen (2004) tutkivat diakonityöntekijöiden kokemuksia maahanmuuttajien parissa tehtävästä työstä. Tutkimukseen osallistuneet diakonit kokivat maahanmuuttajatyön luonnolliseksi osaksi diakoniatyötä ja kokivat tekevänsä tärkeää työtä maahanmuuttajien kotoutumisen tukemiseksi. Tutkimuksessa nousi vahvasti esille, että ihmissuhdetyössä vaaditaan työntekijältä vahvaa persoonallista identiteettiä. Maahanmuuttajien parissa tehtävässä työssä kokeneetkin työntekijät tunsivat välillä epävarmuutta, joka johtuu usein kulttuurierojen tuomista haasteista. Omien asenteiden ja arvojen tiedostamisen huomattiin auttavan vuorovaikutuksessa. Vieraiden uskontojen, erityisesti islaminuskoisten, edustajia kohdatessa diakoniatyöntekijät joutuivat myös tarkastelemaan sitä, mitä on olla kristitty. Vastaan saattoi tulla kristinuskon kyseenalaistamista, ja silloin työntekijältä erityisesti vaadittiin vahvaa kristillistä identiteettiä, jotta pystyi kertomaan toisin uskoville kristinuskon perusteista. Oman identiteetin ja arvojen pohtiminen koettiin yhtäläillä haasteeksi kuin kulttuurierot maahanmuuttajien ja kantasuomalaisten välillä.

Tiainen (2008) on tutkimuksessaan selvittänyt seurakuntien työntekijöiden tekemää maahanmuuttajatyötä, heidän kokemuksiaan työnkuvasta, motivaatiosta ja haasteista. Tutkimus ei rajautunut pelkästään muslimitaustaisten maahanmuuttajien parissa tehtävään työhön, mutta tutkimustuloksista kävi ilmi, että muslimeita oli maahanmuuttajissa mukana ja heidän kohtaamisensa koettiin välillä haasteelliseksi. Aineiston perusteella tutkimuksessa nousi esille kolme pääteemaa: Uskonto, kulttuuri ja ihmisarvo. Uskonto nähtiin olevan maahanmuuttajille turva. Toisen ihmisen kunnioittaminen uskonnossa nähtiin tärkeänä ja molemminpuolinen tutustuminen uskontoihin koettiin tärkeäksi. Maahanmuuttajien kohtaamisissa näkyi työntekijän ja maahanmuuttajan erilaiset kulttuuritaustat. Eri kulttuurien ymmärtäminen nähtiin kehittämistarpeena, haasteena ja työn kipupisteinä. Kohtaamisissa pidettiin tärkeänä toisen ihmisen näkemistä arvokkaana

sellaisena kuin hän on. Toisen ihmisen ihmisarvo pitää hyväksyä, vaikka ei hänen tekojaan hyväksyisikään. Tutkimustulokset haastavat seurakuntien työntekijät arvo ja asennekeskusteluihin. Työntekijöiden nähtiin tarvitsevan lisää kokemusta ja koulutusta maahanmuuttajien kohtaamiseen. Maahanmuuttajien mukanaan tuoma yhteisöllisyys nähtiin asiana, jota pitäisi seurakunnissa hyödyntää.

4 ISLAM

Tässä kappaleessa olen tuonut esiin islamin keskeisiä piirteitä, joita suomalaisen on hyvä tietää islamista ja sen ilmenemismuodoista. Islamissa on eri suuntauksia, ja uskonto näyttäytyy erilaisena riippuen suuntauksesta ja maasta. Islamissa on erotettavissa kaksi pääsuuntausta: sunnalaisuus ja shiialaisuus. Lähes 90 % maailman muslimeista on sunnalaisia (Hämeen-Anttila 2004, 174.) Suomessa suhdeluku on samankaltainen. Suurin osa Suomen muslimeista on sunneja. Noin joka kymmenes on shiia. (Pauhu & Martikainen 2014, 218.) Sunnien ja shiiojen uskon pääkohdat ovat samat ja siksi en koe tarpeelliseksi tuoda esiin suuntausten eroja, koska sillä ei tutkimukseni kannalta ole merkitystä.

Sana islam tulee seemiläisestä sanajuuresta *slm* ja tarkoittaa antautumista ja alistumista. Islam on yksijumalainen uskonto, jonka perusti mekkalainen kauppias Muhammad ibn Abdullah (570–632). Hän julisti sanomaa, jonka uskoi saaneensa Jumalalta arkkienkeli Gabrielin välityksellä. (Soramies 2002, 10; Hämeen-Anttila 2014, 92, 157.) Arabien monijumalaisen uskonnon keskellä Jumalan ykseydestä tuli islamin tärkein oppi ja varsinainen uskontunnustus: ”*la ilaha illa’llah wa muhammadun rasul ullah*”, Ei ole muuta jumalaa kuin Jumala ja Muhammad on Jumalan lähettänyt. Muslimeille *Muhammad* on viimeinen ja suurin *profeetta*, joka välitti ihmisille Jumalan lopullisen ilmoituksen, *Koraanin*, joka on suoraan Jumalan (Allahin) omaa puhetta, ja sen sisältämä totuus on ikuinen ja muuttumaton. (Hirvonen & Vasko 2007, 5; Hämeen-Anttila 2004, 90, 110.) Kristittyjen usko yhteen ja samalla kolmiyhteiseen Jumalaan: Isään, Poikaan ja Pyhään Henkeen, on muslimien mukaan ristiriidassa Jumalan ehdottoman ykseyden kanssa. (Hirvonen & Vasko 2007, 14.)

Muslimit uskovat, että sanoma, joka ilmoitettiin profeetta Muhammadille, on Islam sen kaikenkattavassa, täydellisessä ja lopullisessa muodossa. He uskovat, että islamin sanoma ja johdatus on sama, jonka Jumala on paljastanut kaikille profetoilleen; Aabrahamille, Ismaelille, Iisakille, Jaakobille, Jeesukselle ja nyt viimeisenä ja täydellisenä Muhammadille. (Islam opas i.a.) Toisin sanoen juutalaisuus ja kristinusko ovat olleet vain täydellisen ja lopullisen ilmoituksen edeltäjiä. Muslimit pitävät kristittyjen ja juutalaisten pyhiä kirjoituksia Tooraa, Psalmeja ja Evankeliumeja myös Jumalan pyhinä kir-

joituksina. He uskovat kuitenkin, että nämä aiemmat kirjat ovat muuttuneet ja vain Koraani on säilynyt muuttumattomana. (Hirvonen & Vasko 2007, 13.) Muslimille Koraani on uskonnollisen auktoriteetin ylin lähde (Hämeen-Anttila 2004, 96.)

4.1 Muslimi

Muslimi on ihminen, joka on antautunut Jumalalle ja alistunut Hänen tahtoonsa. Muslimiksi tullaan lausumalla arabiaksi uskontunnustus todistajien läsnä ollessa. Muslimin on uskottava kuuteen uskonkohtaan: 1) Usko yhteen Jumalaan siinä muodossa kuin Muhammad sen on Koraanissa julistanut. 2) Usko profeettoihin, joita ovat Muhammadin lisäksi myös monet Raamatun profetat ja Jeesus. Kaikki he ovat islamin mukaan julistaneet samaa sanomaa kuin Muhammad heidän jälkeensä. 3) Usko kirjoihin; Toraan, Psalmtareihin, Evankeliumiin ja Koraaniin. 4) Usko enkeleihin, jotka ovat Jumalan palvelijoita jo tässä ajassa, ja varsinkin kuoleman, lopun ajan ja viimeisen tuomion yhteydessä. 5) Usko ylösnousemukseen ja tuomiopäivään, jolloin kaikki epäuskoiset saavat rangaistuksensa. Muslimit saavat rangaistuksensa hyvien ja pahojen tekojen perusteella. Jumala on heille Armollinen ja Armahtaja, joka antaa anteeksi uskovaisten synnit, jos niin hyväksi katsoo. Islam opettaa, että moni muslimi joutuu tietyksi ajaksi rangaistukseen synneistään, mutta pelastuu lopulta paratiisiin iloihin, jos vain tunnustaa Jumalan yhdeksi ja Muhammadin Hänen profeetakseen. 6) Usko siihen, että hyvä ja paha tulevat lopulta Jumalalta. (Hämeen-Anttila 2004, 109, 141–146, 150–156; Soramies 2002, 10–17; Hirvonen & Vasko 2007, 5–7.)

Uskonkohtien lisäksi islam asettaa muslimille viisi uskonvelvollisuutta eli peruspilaria: 1) Uskontunnustus, 2) viisi rukoushetkeä päivän aikana, 3) paasto Ramadan-kuukauden aikana, jolloin syöminen, juominen ja avioyhteys ovat kiellettyjä auringon nousun ja laskun välisenä aikana, 4) almujen antaminen köyhille ja vaikeuksissa oleville uskon sisarille ja veljille sekä islamin edistämiseksi, 5) pyhiinvaellus Mekkaan ainakin kerran elämän aikana, jos varat sallivat. Pyhiinvaellus parantaa muslimin asemaa viimeistä tuomiota silmällä pitäen. Uskonnolliset velvoitteet sitovat sekä naisia että miehiä yhtälailla. Alaikäiset ja holhouksenalaiset ovat vapautettuja näistä velvollisuuksista. Myös esim. sairaat ovat vapautettuja paastoamisesta. (Hämeen-Anttila 2004, 109–133; Soramies 2002, 17–18.)

4.2 Islamin erityispiirteitä

Tiedotusvälineiden kautta islamista piirtyy helposti kuva väkivaltaisena uskontona. Siksi olen halunnut lyhyesti selvittää, mistä jihadissa, pyhässä sodassa, on kysymys. Muslimisuuntauksia on monenlaisia, ja on väärin yleistää tiedotusvälineiden antama kuva koskemaan kaikkia muslimeja. Kirkon yksi tärkeä tehtävä on rauhantyö. Rauhantyön näkökulmaa ajatellen, on hyvä tiedostaa muslimien ajatuksia pyhästä sodasta.

Islam ei ole vain pelkkä uskonto, sillä se ei tunnusta valtion ja uskonnon eroa. Valtion tulee edistää islamia ja lait, joita säädetään, tulee seurata uskonnon lakeja. Muhammad itsekin oli sekä profeetta että poliittinen johtaja, joka mm. johti sotaretkiä monijumalaisia toisia heimoja vastaan ja alisti heidät islamin valtaan. (Hirvonen & Vasko 2007, 7; Hämeen-Anttila 2004, 23–24.)

Hukarin (2006) mukaan islamilaiset terroristijärjestöt perustelevat toimintaansa hengellisenä kutsumuksena. Jumalan ja oikean uskonnon eli islamin puolesta on kunniaakasta kuolla. Jihad tarkoittaa ponnistelua, kilvoittelua ja taistelua. Perinteisesti ymmärretään, että todellinen suuri jihad on sisäistä, moraalista kilvoittelua. Se on taistelua pahaa vastaan ja ponnistelua Jumalan tahdon tekemiseksi. Pienempi taistelu on islamin puolustamista ulkoista uhkaa vastaan. Siellä, missä islamia vastaan hyökätään ja uskonyhteisö on uhattuna, on velvollisuus tarttua aseeseen ja puolustautua. (Hukari 2006, 59–60; Hämeen-Anttila 2004, 215–216.)

Koraanissa on lukuisia kehotuksia ja rohkaisun sanoja taisteluun osallistumiseen ”Jumalan tiellä” eli islamin uskon puolesta. Islamin pyhyyttä ja Allahin kunnian loukkaamattomuutta on suojeltava. On oltava valmis uhraamaan omaisuutensa, jopa henkensä uskon puolesta. Iankaikkisuudessa nämä uhraukset tulevat palkituiksi. Viholliset, joita vastaan taistellaan, ovat islamin vastustajia. Heidät on kukistettava, alistettava, saatava kääntymään islamiin tai pakotettava sopimukseen. Edellä mainittuja Koraanin opetuksia pyhästä sodasta ja väkivallasta tulkitaan monella tavalla riippuen muslimiryhmittymästä. Osa ajattelee, että kohdat olivat ohjeistusta sen aikaiseen maailmaan, kun Koraani ilmestyi, ja että jihad on tänä päivänä moraalista pyrkimystä ja ponnistelua eettisesti paremman maailman puolesta. Osa tulkitsee kohdat niin, että jihadia voidaan harjoittaa poliittisin keinoin, esimerkiksi kynällä, ei miekalla. Fundamentalistit taas ymmärtävät,

että kyseiset kohdat on otettava kirjaimellisesti, niin että Pyhä sota on kaikkien muslimien velvollisuus. (Hukari 2006, 61–65.)

Naisen asema islamissa on yksi länsimaaisia ihmetyttävä ja tunteita herättävä asia. Naisen asemaa säätelevä islamin lainsäädäntö poikkeaa siitä, mihin länsimaissa on totuttu. Huomioitavaa kuitenkin on, että islamin mukaan nainen ja mies ovat samanarvoisia Jumalan edessä, sillä sukupuoleen katsomatta muslimia, joka uskoo ja tekee hyviä tekoja, odottaa palkinto tuonpuoleisessa. Naisen ja miehen uskonnolliset velvoitteet ovat pääosin samat. Perinteisen islamilaisen ajattelun mukaan miehelle ja naiselle on annettu erilaiset, toisiaan täydentävät tehtävät. (Hirvonen & Vasko 2007, 29.) Kodin ulkopuolinen yhteiskunta on ensisijaisesti miehen aluetta, kun taas naisen alue on kodin sisällä. Miehen tehtäviin kuuluu työ, ja sitä kautta perheen elättäminen sekä perhettä ja tulevaisuutta koskevien päätösten tekeminen. Naisen tehtävät liittyvät kodin ja perheen piiriin. (Musk 1995, 23–24.)

Koraanin mukaan naisen pää on mies, jonka tehtäväksi on annettu naisen elättäminen. Vaimon on oltava siveä ja nöyrä. Jos vaimo on uppiniskainen, Koraani antaa luvan kurittaa häntä. Moniavioisuus ja avioero-oikeuden epätasapuolisuus ovat asioita, jotka ovat kiinnittäneet huomiota länsimaissa. Koraanin mukaan mies saa ottaa neljä vaimoa, ja hänellä on lupa erota vaimostaan syytä ilmoittamatta. Nainen puolestaan tarvitsee islamilaisen lain hyväksymän perusteen avioerolle. Koraani määrää säädyllisen pukeutumisen niin naiselle kuin miehellekin. Kodin ulkopuolella naisen tulisi jättää näkyviin vain kasvot ja kädet. Miehen tulisi peittää vähintään navan ja polvien välinen alue. Naisen peittävämpää asua perustellaan hänen suojelemisellaan. Huomioitavaa on, että monille musliminaisille hunnun käyttö merkitsee perinteen noudattamista ja tietyllä tavalla oman tilan hankkimista. Aina ei ole kyse naisen aseman rajoittamisesta, vaan usein se on myös hänen oma valintansa. Naisten pukeutumiskäytännöt vaihtelevat suuresti riippuen maasta ja muslimiryhmittymästä, mihin hän kuuluu. Nykyisin enemmistö muslimien avioliitoista on yksiavioisia. (Hirvonen & Vasko 2007, 29–30; Hämeen-Anttila 2004, 167–172.)

4.3 Islamilainen kulttuuri

Islam ei ole uskonto siinä merkityksessä kuin uskonto ymmärretään länsimaisessa ajattelussa. Se pitää kyllä sisällään kaikki uskonnon ilmenemismuodot ja täyttää kaikki perinteisen uskonnon kriteerit. Islam on kuitenkin enemmän. Se on kokonaisvaltainen maailmankatsomus ja elämäntapa, jonka sisälle kuuluu kaikki inhimillisen käyttäytymisen ja kulttuurin alueet. Jumala (Allah) on elämän keskuksessa, ei kehälle sysättyä, niin kuin yleensä länsimaisen ihmisen maailmankuvassa. Uskonto on koko elämää hallitseva perusvoima. Se liittyy kaikkeen, on sitten kysymys politiikasta, tieteestä, taiteesta, perhe-elämästä tai talouselämästä. (Hukari 2006, 7, 59.)

Islam näyttäytyy eri puolilla maailmaa hieman erilaisena, mutta valtavista eroista huolimatta islamin peruspilarit – uskontunnustus, rukous, paasto, almuvero ja pyhiinvaellus ovat samanlaiset kaikkialla. Samoin koraanin sanoma ja islamin eettinen päätös on yhteinen. Muslimimaiden kulttuureissa on joitakin perusluonteisia yhteisiä piirteitä, vaikkakaan niillä ei aina ole selkeää yhtymäkohtaa uskontoon. Ne ovat kuitenkin joko välillisesti tai suoraan seurausta yhteisestä historiasta, jossa islam kulkee punaisena lankana. (Palva & Perho 1998, 9.)

Islamin ulkonaiset muodot rytmittävät uskontoa noudattavan muslimin vuorokauden, kuukauden ja koko elämän. Rukous rytmittää vuorokauden. Paastoa pidetään kerran vuodessa. Syntymään, kuolemaan, nimen antamiseen, puhtauteen, ravintoon, lasten kasvatukseen, avioliittoon, puolison valintaan, pukeutumiseen, naisen ja miehen rooleihin yms. kuuluu omia erityispiirteitä, jotka ovat samankaltaisia kaikissa islamilaisissa maissa. (Hallenberg 1998, 17–37.)

Koraanista löytyy lukuisia kohtia, jotka määrittävät ihmisten välistä kanssakäymistä. Hallenberg (2013) nostaa esille mm. sen, että naisen ja miehen ei ole soveliasta esiintyä yhdessä, elleivät he ole lähisukua keskenään. Sosiaalisia suhteita säätelee myös ikä. Islamilaisessa kulttuurissa vanhuksia kunnioitetaan sukupuolesta riippumatta. Vapaa-aikaa vietetään paljon kyläilemällä suvun ja perheen kesken ja viettämällä yhteisiä juhlia. Perheen ja suvun yhteiset piknik-retket ovat suosittuja monissa muslimimaissa. (Hallenberg 2013, 60.)

5 YHTEISÖLLINEN KULTTUURI

Maailma voidaan karkeasti jakaa yhteisöllisyyttä (kollektiivinen) korostavaan ja yksilöllisyyttä (individualismi) korostavaan kulttuuripiiriin. Jako määräytyy sen mukaan, millainen perhekäsitys alueella vallitsee. (Väestöliitto i.a.b) Suurin osa Suomessa asuvista muslimitaustaisista maahanmuuttajista on maista, joissa vallitsee yhteisöllinen kulttuuri.

Islamilaisen yhteiskuntajärjestelmän perustana on perhe ja suku. Niiden kunnian ja maineesta on jokainen yksilö kollektiivisesti vastuussa. Islamilaisissa maissa vallitsee ns. kunnia- ja häpeäkulttuuri, jonka perustana ei länsimaiseen ajattelutapaan ole yksilön kunnia, vaan yhteisön kunnia. Yksilön kokemat loukkaukset koetaan siten kollektiivisesti, koko yhteisöä koskevana. (Hallenberg 1998, 59.)

Hofsteden (1993) mukaan yksilökeskeisissä kulttuureissa useimmat lapset syntyvät perheisiin, joissa on vanhemmat ja mahdollisesti joitakin sisarusia. Tätä kutsutaan ydinperheeksi. Kasvaessaan tällaisten perheiden lapset oppivat näkemään itsensä ”minänä”, joka eroaa muiden ”minästä”, eikä kumpikaan luokitella heidän ryhmänjäsenyytensä vaan yksilöllisten ominaisuuksien perusteella. Lasten edellytetään ilmaisevan omia mielipiteitään ja heitä rohkaistaan siihen. Muiden mielipiteitä aina myötäilevää lasta pidetään helposti heikkona luonteeltaan. Kasvatuksen on tarkoitus saada lapset seisomaan omilla jaloillaan, ja kun tämä tavoite on saavutettu, lasten odotetaan lähtevän kotoa. Yksilön ei oleteta olevan riippuvainen mistään ryhmästä. Tässä kulttuurissa sukulaiset asuvat muualla ja heitä tavataan harvoin. (Hofstede 1993, 78, 89.)

Yksilökeskeisessä kulttuurissa jokainen on lähtökohtaisesti vastuussa itsestään ja omista teoistaan. Ihmisen identiteetti ja maailmankuva on minäkeskeinen. Täysi-ikäisellä kansalaisella on oikeus omiin elämänvalintoihin. Yhteiskunta rakentuu sen perusoletuksen varaan, että jokainen huolehtii itsestään ja ydinperheestään. Jokainen maksaa yhteiskunnalle veroa, ja sitä myöten yhteiskunta on vastuussa sosiaalisesti heikommassa asemassa olevista ja vanhuksista. (Väestöliitto i.a.b) Suomi on tyypillinen esimerkki maasta, jossa vallitsee yksilöllisyyttä korostava kulttuuri.

Yhteisöllisyyttä korostavissa kulttuurissa identiteetti ei perustu yksikköön vaan ryhmään, jonka jäsen kukin on syntymästään lähtien tai esim. avioliiton tai adoption kautta. Perhe ei ole vain ydinperhe, vaan perhe käsitetään laajempaan, johon kuuluu sukulaisia useammasta polvesta. Siihen saattaa kuulua isovanhempia, tätejä, setiä, palvelijoita ja apulaisia. Kasvaessaan lapset oppivat näkemään itsensä ”meidän” ryhmän jäsenenä, joka on identiteetin tärkein lähde ja elämän koetuksissa ainoa turva. Omaa lähiryhmää kohtaan tunnetaan elinikäistä uskollisuutta ja pahinta mitä voi tehdä, on luopua tuosta uskollisuudesta. Ryhmän ja yksilön välillä vallitsee riippuvuussuhde. (Hofstede 1993, 77–78; Musk 1995, 44–45.)

Yhteisöllisissä kulttuureissa perhe pitää huolta omistaan esimerkiksi ylläpitämällä vähempiosaisen perheenjäsenen hyvinvointia. Avioituminen ei ole vain kahden yksilön avioitumista, vaan se liittyy vahvasti yhteen kaksi perhettä ja sukua. Usein avioitumisen jälkeen edellytetään taloudellista huolehtimista omista ja puolison vanhemmista sekä niistä sisaruksistaan ja heidän lapsistaan, jotka ovat avuntarpeessa. Yhteisöllisessä kulttuurissa on tyypillistä ”me-keskeisyys”. Yhteisö voi olla laajennetun perheen lisäksi kyläyhteisö, heimo tai klaani. Yhteisön etu on myös kaikkien sen jäsenten etu. Yhteisön tarpeet ohittavat yksilön omat tarpeet. Yhteisössä pidetään harmonian säilymistä henkilökohtaisia oikeuksia tärkeämpänä. Vanhempia ja muita auktoriteettihenkilöitä kunnioitetaan, eikä heidän tekemisiään tai sanomisiaan kyseenalaisteta. Esim. vanhempi sukupolvi vaikuttaa vahvasti tuoreen avioparin elämään. Omavaltainen käytös voi johtaa siihen, että joutuu yhteisöstä pois suljetuksi. (Musk 1995, 46–47; Väestöliitto i.a.b.)

Yhteisöllisyyttä korostavissa kulttuureissa lapset oppivat mukautumaan muiden mielipiteisiin. Henkilökohtaisia mielipiteitä ei ole, on vain ryhmän mielipide. (Hofstede 1993, 89.) Huomioitavaa on, että suvun yhteenkuuluvuutta korostavissa yhteiskunnissa, perhe ja suku eivät ensisijassa ole tunnesidonnaisia ryhmiä, vaan koko yhteiskunnan toiminnan perusta. Vain sukuverkostoon kuulumalla ihminen turvaa hengissä säilymisensä jaa elämässä pärjäämisensä. (Säävälä 2011, 32)

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

6.1 Tutkimuskysymys ja aihepiirin rajaus

Tampereen seurakunnissa on tehty maahanmuuttajien parissa työtä jo yli 20 vuoden ajan. Halusin rajata tutkimukseni Tampereen seurakuntiin juuri sen pitkän kokemuksen vuoksi, joka sillä maahanmuuttajien parissa tehtävässä työssä on. Tutkimusaihetta miettiessäni, otin yhteyttä Tampereen seurakuntien monikulttuurisuustyöstä vastaavaan diakoniin ja kysyin hänen ajatustaan tutkimusaiheeseen. Diakonin ehdotuksesta päädyin rajaamaan tutkimukseni muslimityöhön. Oma kokemukseni muslimimaassa asumisesta vahvisti päätöstä rajata tutkimus koskemaan nimenomaan muslimitaustaisten maahanmuuttajien parissa tehtävää työtä. Myös seurakunnilla oli kiinnostusta saada kokemus muslimitaustaisten maahanmuuttajien parissa tehdystä työstä kirjattua ylös.

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää niitä kokemuksia ja havaintoja, joita Tampereen seurakunnissa on syntynyt vuosien varrella muslimien parissa tehdystä työstä. Halusin selvittää, minkälaisia kokemuksia ja havaintoja työntekijöillä on eri toimintatavoista ja -muodoista, joissa muslimitaustaisia maahanmuuttajia on ollut mukana. Minkälaiset toimintamuodot ja -tavat on havaittu hyvin toimiviksi ja mitkä taas ei toimi hyvin. Halusin selvittää myös, minkälaisia neuvoja ja huomioon otettavia asioita pitkän kokemuksen omaavilla työntekijöillä on kertynyt, joista voi olla apua niille, joilla kokemusta muslimitaustaisten maahanmuuttajien parissa tehtävästä työstä juurikaan ei vielä ole.

Tutkimuskysymykseksi muotoutui:

Minkälaisia havaintoja ja kokemuksia on muslimitaustaisten maahanmuuttajien parissa tehdystä työstä ja toteutetuista toimintamuodoista Tampereen seurakunnissa?

6.2 Tutkimusmenetelmä

Tutkimusmenetelmänä käytin kvalitatiivista eli laadullista tutkimusotetta. Kvalitatiivinen tutkimus sisältää lukuisia erilaisia lähestymistapoja, aineistonkeruu- ja analyysime-

netelmiä ja traditioita. Se ei ole vain yhdenlainen tapa tutkia eikä se ole myöskään minikään tietyn tieteenalan tutkimusote. Yhteistä laadullisen tutkimuksen koko kirjolle on, että siinä tutkitaan elämismaailmaa. Kvalitatiivisen tutkimuksen lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa pystytään lähestymään aihetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti ja todellisesti. Ihmistä suositaan tiedon keruun instrumenttina. Tutkimuksen kohdejoukko valitaan tarkoituksenmukaisesti, ei satunnaisotoksen menetelmää käyttäen. Kvalitatiivinen tutkimus on luonteeltaan kokonaisvaltaista tiedon hankintaa, ja aineisto kootaan luonnollisissa ja todellisissa tilanteissa, niin että tutkittavien äänet ja näkökulmat pääsevät esille. Aineiston hankinnassa suositaan laadullisten metodien käyttöä esim. teema- tai ryhmähaastattelua ja osallistuvaa havainnointia. Tutkimuksessa pyritään löytämään ja paljastamaan tosiasioita ennemmin kuin todentaa olemassa olevia väittämiä. Tutkimus toteutetaan joustavasti ja tutkimussuunnitelma muotoutuu tutkimuksen edetessä. Sitä muutetaan olosuhteiden mukaisesti. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa käytetään induktiivista (aineistolähtöistä) analyysia. Tutkija pyrkii löytämään ja paljastamaan odottamattomia seikkoja. Lähtökohtana on aineiston monitahoinen ja yksityiskohtainen tarkastelu, ei teorian tai hypoteesien testaaminen, (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2000, 156–160.)

6.3 Aineiston keruu ja analyysi

Aineisto kerättiin teemahaastattelun avulla. Teemahaastattelussa aihepiirit eli teemat ovat tiedossa, mutta tarkkaa järjestystä tai muotoa kysymyksille ei ole (Hirsjärvi ym. 2000, 203.) Teemahaastattelun kautta tutkittavien näkökulmat ja ääni pääsivät esille paremmin kuin esimerkiksi kyselylomakkeen kautta suoritettun aineiston keruun kautta olisi päässyt. Haastattelussa haastateltavalla on enemmän mahdollisuuksia tulkita kysymyksiä, täsmentävät ja syventävät kysymykset ovat mahdollisia, ja se on menetelmänä joustavampi. Aineiston keruuta voidaan säädellä joustavasti tilanteen edellyttämällä tavalla, ja myötäillen vastaajia. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 36; Hirsjärvi ym. 2000, 160, 200.)

Tampereen seurakuntayhtymän monikulttuurisuustyöstä vastaava diakoni ohjasi minua haastattelemaan henkilöä, joka on työssään kohdannut muslimeita yli 20 vuoden ajan. Hän puolestaan ehdotti minulle lisää niitä henkilöitä, joita voisin aineiston keruuta var-

ten haastatella. Olin haastateltaviin etukäteen yhteydessä sähköpostitse, ja kysyin heidän innokkuuttaan lähteä mukaan tutkimukseeni. Tutkimukseen lähti mukaan kaikki viisi Tampereen ev.-lut. seurakuntien työntekijää, joiden halukkuutta olla mukana tutkimuksessa tiedustelin. Kohderyhmä edusti eri hengellisen työn ammattiryhmiä, sekä miehiä että naisia. Yhteistä heille oli se, että he olivat kaikki jo vuosia työskennelleet Tampereen ev.-lut. seurakunnilla ja kohdanneet työssään muslimeita. Kokemusta muslimien parissa tehdystä oli kertynyt vähintään seitsemän vuotta ja enimmillään noin 30 vuotta. Otos ei kuvaa kaikkia Tampereen ev.-lut. seurakunnissa tehtävää työtä muslimien parissa, mutta avaa niitä kokemuksia ja havaintoja, joita haastattelemillani viidellä työntekijällä on muslimien parissa tehtävästä työstä vuosien varrella kertynyt.

Haastattelun teemat ovat ennalta tarkoin mietittyjä, ja aihepiiriin on tutustuttu aiempien tutkimusten ja kirjallisuuden kautta. Teemat ovat kaikille haastateltaville samoja, mutta niissä liikutaan joustavasti ilman ennalta mietittyä järjestystä. Haastattelussa annetaan ihmisten vapaalle puheelle tilaa ja haastateltavien tulkinnat ja merkityksenannot pyritään huomioimaan. (Yhteiskuntatieteellinen tietokirjasto i.a.) Tutkimukseen ryhtyessäni tapasin aiemmin mainitsemani pitkän kokemuksen omaavan työntekijän. Hänen kanssaan keskustelun sekä aiemmin tehtyjen tutkimusten pohjalta laadin haastattelurungon (LIITE 1), jonka hyväksytin ohjaavalla opettajalla. Haastattelurunkoa laatiessani apuna oli myös oma kokemukseni muslimimaassa asumisesta ja heidän kohtaamisistaan myös Suomessa. Osittain haastattelukysymyksissä näkyy ne asiat, joihin halusin saada itseäni varten työkaluja. Samalla ajattelin vastauksien tuomasta tiedosta olevan hyötyä myös muille maahanmuuttajien parissa työtä tekeville tahoille. Haastattelurunkoa laadittaessa ei ole tarkoitus laatia yksityiskohtaista kysymysluetteloa vaan teema-alueuettelo (Hirsjärvi & Hurme 2000, 66.) Laatimassani haastattelurungossa oli teema-alueiden sisällä kysymyksiä. Ne olivat kuitenkin enemmän apukysymysten kaltaisia. Haastattelutilanteissa edettiin joustavasti haastateltavan mukaan teemasta toiseen välillä apukysymyksiä käyttäen. Jokaisessa haastattelussa teemat olivat samat, mutta kaikkien haastateltavien kohdalla ei ollut tarvetta käyttää kaikkia apukysymyksiä. Vastauksia teema-alueen sisältöön tuli ilman apukysymyksiäkin.

Tutkimusaineiston keräsin yksilöhaastatteluina. Haastattelut tapahtuivat kahden kesken rauhallisessa ympäristössä. Haastattelut nauhoitettiin, johon pyysin etukäteen lupaa. Haastattelut tapahtuivat maaliskuu-kesäkuu 2014 välisenä aikana. Haastattelut olivat

kestoltaan 45 min – 1,5 tuntia. Tutkimusaineiston käsittelyn aloitin heti haastatteluiden jälkeen kirjaamalla ylös tärkeimmät esiin nousseet asiat ja merkityksenannot. Pysin pian haastatteluiden jälkeen litteroimaan haastattelut sanatarkasti ylös. Nauhoitettua materiaalia kertyi yhteensä 6 h 28 min, litteroitua aineistoa 49 sivua.

Analyysimenetelminä käytin teemoittelua. Sillä tarkoitetaan analyysivaiheessa nousevia sellaisia piirteitä, jotka ovat yhteisiä usealle haastateltavalle. Ne saattavat pohjautua teemahaastattelun teemoihin, mutta sen lisäksi voi tulla esille lukuisia muita teemoja. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 173.) Litteroimisen jälkeen luin aineistoa useaan kertaan läpi, jotta se tulisi mahdollisimman tutuksi. Lukiessani tekstejä läpi, käytin koodausta apukeinona aineiston käsittelyn helpottamiseksi. Merkitsin värikynien avulla teksteissä vastaan tulevia eri teemoja. Suurimmaksi osaksi teemat pohjautuivat haastattelurunkoon, lisäksi lukiessa nousi esiin joitakin muita teemoja, joita ei haastattelurungossa ollut. Jokaiselle teemalle valitsin oman värin. Sen jälkeen tein löydetyille teemoille oman tiedoston. Siirsin jokaisen teeman alle litteroidusta tekstistä asiat, jotka liittyivät kyseiseen teemaan. Olen esitellyt löydetyt teemat tutkimustuloksissa ja johtopäätöksissä.

7 TUTKIMUSTULOKSET

Tutkimustulokset olen jakanut neljään osa-alueeseen. Ensimmäinen osa-alue käsittelee muslimitaustaisten maahanmuuttajien parissa tehtävän työn tavoitteita ja lähtökohtia. Toisessa osa-alueessa esittelen hyväksi todettuja toimintamuotoja, joissa muslimitaustaisia maahanmuuttajia on ollut mukana. Kolmas osa-alue käsittelee yleisiä kokemuksia ja havaintoja, joita haastatelluilla työntekijöillä on syntynyt muslimien parissa työskentelystä. Neljäs osa-alue käsittelee haastatteluissa ilmi tulleita muslimitaustaisten maahanmuuttajien parissa tehtävän työn kehittämisenäkökulmia. Tutkimustuloksia esitellessäni olen tarkoituksella kuvannut erilaiset toimintamuodot tarkkaan ja käyttänyt kokemusten ja havaintojen esittämisessä paljon suoria lainauksia, jotta niistä voi olla mahdollisimman suuri hyöty muille muslimitaustaisten maahanmuuttajien parissa työtä käynnistäville tai tekeville.

7.1 Työn tavoitteet ja lähtökohdat

Muslimitaustaisten maahanmuuttajien parissa tehtävässä työssä kirkon roolia pidettiin tärkeänä. Kirkon rooliksi nähtiin kristinuskon tunnetuksi tekeminen, rauhan työ ja kotoutumisen tukeminen vieraanvaraisuuden kautta.

Mihin me seurakunnat muslimeita tarvitaan? Ehkä me ei niitä tarvita. Mutta rauhantyöhön tarvitaan. Meidän on tiedettävä omasta uskonnostamme enemmän ja meidän on tiedettävä nimenomaan muslimien uskosta enemmän. Jos joku tässä yhteiskunnassa, niin kirkon on pidettävä hyvät suhteet muslimeihin. Rauhantyö on tärkeää.

Kyllä mä jotenkin ajattelen sillä tavalla, että kyllä meidän kirkon ihmisten oikeestaan olis hyvä ottaa lähtökohdaksi semmonen, että me tuetaan heitä, ja vähän niin kuin vieraanvaraisuuden kannalta ottaisimme heidät vastaan. Kun tässä yhteiskunnassa on aika paljon heitä vastaan... Jos kirkokin on kylmä heitä kohtaan, niin se ei oo meidän uskon mukaista. Kyllä se oikeestaan kirkon tehtävä vois olla auttaa heitä kotoutumisessa täällä.

Kristinuskon asioiden esillä pitäminen koettiin tärkeänä, mutta haastateltujen näkemykset erosivat siinä, kuinka tärkeäksi asiaksi evankeliumin esillä pitäminen nähtiin. Yhden

mukaan evankelioiminen ei voi olla työn lähtökohtana. Yksi puolestaan mainitsi työnsä päätavoitteeksi ja lähtökohdaksi päästä jossakin vaiheessa kertomaan Jeesuksesta.

Mun tavoitteeni on päästä puhumaan Jeesuksesta, mutta jos joku muslimi ei halua puhua uskonnosta, niin sitten ei. Ei se ole mikään ongelma... Jos tulee hengelliset asiat esille, niin sitten puhutaan. Jeesuksesta voi puhua niin monella tavalla. Äiti Teresan sana: ”Julista evankeliumia, käytä sanoja, jos on pakko”, on tosi hyvä.

Vaikka työntekijät näkivät työn sisällön ja tavoitteet osittain erilaisina, ovat kaikki työntekijät tehneet työtä yhdessä, ja erilaiset mielipiteet ovat mahtuneet mukaan. Työntekijöiden välillä on vallinnut kunnioittava ilmapiiri, vaikka on tiedetty toisten ajattelevan eri lailla keskeisistä asioista.

7.2 Hyväksi todetut toimintamuodot

Tässä osa-alueessa toin esiin ne toimintamuodot sekä kokemukset ja havainnot niistä, joita haastatteluaineiston kautta tuli ilmi. Tämä ei ole kaiken kattava selvitys kaikista Tampereen ev.-lut. seurakuntien toimintamuodoista, joissa muslimeja on ollut mukana, vaan se on selvitys tutkimusaineistossa esille tulleista toimintamuodoista.

7.2.1 Kristittyjen ja muslimien välinen dialogi

Tutkimusaineistossa dialogi nousi isoon osaan, sillä neljä viidestä haastatellusta on ollut jossakin kohtaa työuraansa mukana dialoogeissa. Tampereella on vuodesta 2005 asti koontunut kristittyjen ja muslimien välinen vuoropuhelu ryhmä, dialogi. Ryhmässä on edustajia ev.-lut. seurakunnista, ortodoksi- ja katolisesta seurakunnasta sekä shiia ja sunni muslimiyhteisöistä. Ryhmä kokoontuu 2–4 kertaa vuodessa. Dialogin teemat ovat vaihdelleet uskonnollisista teemoista käytännöllisiin teemoihin. Kokoontumiskertojen teemat ovat ennalta sovittuja. Aiheina keskusteluissa on ollut esim. Raamattu, Jeesus, kolminaisuus, Pyhä, uskoon liittyvät asiat, uskonnon opetus ja naisen asema. Kokoon-tumisten puitteissa on käyty myös vierailmassa luterilaisessa, katolisessa ja ortodoksi kirkossa sekä shiia- ja sunnimoskeijoissa. Dialogi on ollut ns. suljettu ryhmä, jonka ta-

paamisista ryhmä sopii keskenään. Itse kukin keskustelija on voinut kutsua mukaan keskustelijoita omasta taustastaan.

Dialogiin osallistuneet haastateltavat kokivat toiminnan tärkeäksi ja tarpeelliseksi. Keskusteluyhteys koettiin hyväksi, aidoksi ajatustenvaihdoksi. Haastatelluista kolme mainitsi luottamuksellisen ja turvallisen ilmapiirin syntymisen tärkeäksi ominaisuudeksi dialogin onnistumisessa. Luottamuksen syntyminen vei oman aikansa. Jotta luottamuksellinen ilmapiiri saavutettaisiin, eivät osallistujat ole voineet jatkuvasti vaihtua. Luottamukselliseen ilmapiiriin kuuluu se, että on uskallettu olla eri mieltä. Keskustelujen sävy on voinut välillä olla kiivastakin, mutta silti on tultu aina uudestaan yhteen.

Ilmapiiri on ollut niin luottamuksellinen, että jopa shiia- ja sunni- edustajat ovat uskaltaneet kristittyjen keskustelijoiden läsnä ollessa tarkistaa toisiltansa, että esim. miten teillä sunneilla ajatellaan tästä asiasta. Se on ehkä selvin merkki siitä, että hyvässä hengessä ollaan koolla.

Haastateltavat kokivat dialogeilla olevan oman tärkeän tehtävänsä mm. muslimiryhmien radikalisoitumisen hillitsemisessä. Yhteyksien muodostumista muslimiyhteisöihin pidettiin tärkeänä.

Minä luulen, että se on myös vaikuttanut sillä tavalla heidän omissa yhteisöissään, että kirkko nähdään, luterilainen kirkko ainakin, nähdään tämmösenä ei niinkun vastustajana tai uhkana vaan ehkä tämmösenä kumppanina.

Dialogilla koettiin olevan vaikutuksia myös omaan asennoitumiseen muslimiä ja islamia kohtaan. Haastatelluista kolme kuvasi, että omat ennakkoluulot ja -asenteet olivat jonkin verran hälvenneet keskustelujen myötä. Dialogien kautta oman ymmärryksen koettiin avartuneen, ja on opittu ymmärtämään muslimien ajattelumaailmaa paremmin.

Jotenkin se on muuttanut semmoseksi ihmisläheisemmäksi mun oman suhtautumisen. Dialogit on saanut mut suhtautumaan tavallisemmin. Mun ei tarte heitä henkilöinä pitää kummallisuuksina. Dialogi on auttanut siihen, että ennakkoluulot on hälvennyt. Ihmiskasvoisuus on siinä merkittävä kokemus.

Haasteeksi dialogeissa koettiin yleisesti ongelmat suomen kielen ymmärtämisessä ja puhumisessa, mikä nähtiin esteenä muslimien dialogiin osallistumiseen. Kaksi mainitsi myös harminsa siitä, että keskusteluissa ei muslimipuolelta ole ollut naisia mukana.

Tärkeäksi ja hyväksi asiaksi koettiin, että dialogissa on ollut mukana ihminen, jolla on kokemusta muslimien parissa toimimisesta pitkältä ajalta sekä tietoa niin islamista kuin Koraanistakin. Kokemuksen kautta syntynyt ymmärrys siitä, mitä asioita on keskusteluissa voinut ottaa esille ja mitä asioita taas on ollut parempi välttää, koettiin tärkeänä. Sellaisten asioiden, jotka saattavat ärsyttää, esiin ottamista on haluttu tietoisesti välttää.

Suljetun dialogiryhmän lisäksi on järjestetty avoimia dialogi-keskusteluita, joihin on tullut mukaan niin kristittyjä kuin muslimejakin. Avoimissa tilaisuuksissa on ollut paneelimainen keskusteluosa, jossa yleisökin on saanut osallistua keskusteluun johdetusti.

7.2.2 Leirit ja retket

Erilaiset leirit ja retket ovat osoittautuneet toimiviksi työmuodoiksi muslimitaustaisten maahanmuuttajien parissa. Haastatelluista neljä mainitsi leirit ja retket työmuotoina, joihin muslimit ovat tulleet mielellään mukaan. Ne eivät ole olleet suunnattuja vain muslimille, mutta heitä on ollut molemmissa mukana. Leireillä on ollut yleensä noin puolet uusia Suomessa asuvia perheitä, joille maahanmuuttajatyötä tekevät viranomaiset ovat suositelleet leiriä. Leirien teemoina ovat olleet esim. parisuhdeasiat, asuminen suomalaisessa kulttuurissa ja yhteiskunnassa sekä kasvuun ja kasvatukseen liittyvät asiat. Lipunnostojen yhteydessä ja iltaohjelmissa on ollut hartaus.

Leireillä tavoitteena on ollut niin toisiin, suomalaiseen kulttuuriin kuin kristinuskoon tutustuminen sekä virkistäytyminen. Leirien kautta on pyritty rohkaisemaan maahanmuuttajia Suomeen kotoutumisessa. Haastatelluista kävi ilmi, että leirien mielekkyys ei ollut vain työntekijöiden kokemus vaan myös muslimitaustaiset maahanmuuttajat ovat toivoneet leirejä ja retkiä. Leirit koettiin hyväksi koska siellä ihmiset tulevat kokonaisvaltaisesti kohdatuksi.

Leirillä, kun ihminen tulee kokonaisvaltaisesti kohdatuksi, niin onhan se hirveen hyvää toimintaa.

Myös retkien kautta tavoitteena on ollut mahdollistaa virkistäytyminen, tutustuminen uusiin ihmisiin sekä tehdä itsensä seurakunnan työntekijänä tunnetuksi. Retkiä on tehty mm. yhteistyössä Tampereen kaupungin kotouttavien sosiaalipalveluiden kanssa. Retkiä tehtiin myös osana erilaisten piirien ja kerhojen toimintaa.

7.2.3 Naisten ja miesten piirit

Haastatteluaineistosta kävi ilmi, että muslimitaustaisten maahanmuuttajien kohdalla erikseen naisille ja miehille suunnatut toimintamuodot ovat olleet toimivia. Haastattelussa nousi esiin useampikin naistenpiiri ja yksi miestenpiiri. Erityisen toimivia ovat olleet ne toimintamuodot, jotka ovat syntyneet maahanmuuttajien aloitteesta ja tarpeista. Yksi tällainen *naistenpiiri* syntyi muslimitaustaisen maahanmuuttajan tarpeesta oppia puhumaan paremmin suomen kieltä. Hän otti yhteyttä aiemmin tapaamaansa seurakunnan työntekijään ja he aloittivat yhteiset kokoontumiset. Pikkuhiljaa toimintaan tuli mukaan muitakin muslimitaustaisia naisia ja nyt toiminta on jatkunut yhtäjaksoisesti noin 20 vuoden ajan. Seurakunnan työntekijän lisäksi vastuuta on ollut jakamassa vapaaehtoisena suomalainen nainen.

Miestenpiiri syntyi aikanaan seurakunnan työntekijöiden työssä tulleiden henkilökohtaisten kontaktien kautta, joita heillä oli maahanmuuttaja miehiin. Miestenpiiri koettiin hyväksi ja tarpeelliseksi, mutta työntekijämuutosten jälkeen toiminta hiipui. Piirissä oli mukana miehiä eri kulttuureista ja uskonnoista. Sekä miesten että naisten piirissä tavoitteena on ollut suomen kielen puhumisen parantuminen ja suomalaiseen kulttuuriin tutustuminen tavalla ja toisella. Miestenpiirissä oli mukana myös suomalaisia miehiä ns. tukihenkilöinä. Molemmissa piireissä konkreettinen yhdessä tekeminen on ollut tärkeällä sijalla. Ohjelmaan on sisältynyt mm. keilaamista, hiihtoa, ruoanlaittoa ja käsitöitä. Tärkeäksi piireissä nähtiin verkostoitumisen mahdollisuus ja seurakunnan työntekijöihin tutustuminen. Hengelliset asiat ovat olleet piireissä esillä esimerkiksi arjen dialogien kautta.

Tietenkin, kun ne on muslimeja ja me kristittyjä, niin tietenkin siihen sisältyi, että me halutaan kertoa Jeesuksesta, kertoo kristinuskosta. Se tapahtu todella luonnollisesti, ei sitä tarvinnut erikseen järjestää. Uskonnosta puhuminen on nyt... et samalla kun hämmentää soppakattilaa, niin me oikeesti ollaan keskusteltu, et kuka pääsee paratiisiin tai kuka helvettiin. Molemmin puolin, sekä muslimi sanoo että minä sanon. Et todella luonnollisesti.

Sekä miestenpiiri että naistenpiirin ohjelmaan on kuulunut tutustuminen kirkkoon. Naistenpiirin kanssa on käyty myös mm. tutustumassa Pääsiäisvaellukseen ”Via Dolorosaan”, joka kertoo pääsiäisen tapahtumat Raamatun pohjalta.

Yksi maahanmuuttajasta lähtöisin oleva toimintamuoto on ollut musliminaisille ja lapsille suunnattu *uinti- ja saunavuoro*. Toiminta on jatkunut jo vuosien ajan ja on tapahtunut seurakunnan omissa tiloissa kerran kuukaudessa.

Samalla tavalla kuin aikuisten maahanmuuttajien parissa, toimivat eriytetyt ryhmät myös lasten ja nuorten kohdalla. Haastatteluissa tuli ilmi esim. tytöille tarkoitettu monikulttuurinen *kokkikerho*, jossa oli useita muslimitaustaisia maahanmuuttajia mukana.

Ystävyyden silta on naisille ja lapsille tarkoitettu monikulttuurinen kohtaamispaikka, joka kokoaa eri kulttuurien ja uskontojen edustajia yhteen joka toinen viikko. Toiminnassa on ollut mukana paljon muslimitaustaisia maahanmuuttajia. Seurakunnan työntekijän lisäksi toimintaa suunnittelemassa ja toteuttamassa on ollut joukko vapaaehtoisia suomalaisia naisia. Jokaiselle kokoontumiskerralle on ollut oma teemansa. Yleensä teemat ovat olleet konkreettisia asioita: yhdessä leipomista, itsestä huolehtimista, käsitöiden tekoa, naiseuteen, äitiyteen tai terveyteen liittyviä asioita. Myös kristillisiä teemoja on ollut esillä esim. juhlapyhien kautta. Ohjelman aikana on järjestetty lastenhoito. Jokaisella kerralla on ollut kahvitarjoilu. Ystävyyden sillassa maahanmuuttajat ovat voineet ystävystyä ja verkostoitua niin toisten maahanmuuttajien kuin kantäväestönkin kanssa.

7.2.4 Kotikäynnit

Muslimitaustaisten maahanmuuttajien parissa tehtävässä työssä kotikäynnit on koettu erityisen toimivaksi työmuodoksi. Kotikäynneillä on pystytty rauhassa, ajan kanssa keskustelemaan sellaisista asioista, joihin ei muun toiminnan yhteydessä ole ollut mahdollisuutta. Kotikäynnit ovat mahdollistaneet luottamuksellisen suhteen syvenemisen, ja sitä kautta myös hengelliset asiat ovat nousseet helpommin esille. Luottamuksellisen suhteen synnyttyä, on esille saattanut nousta myös muita asioita, joissa maahanmuuttajat ovat tarvinneet erityistä apua, rohkaisua ja neuvoja.

Kotikäyntien kautta on päästy myös näkemään vieraan kulttuurin parhaita puolia: ystävällisyyttä, yhteisöllisyyttä, ruokayhteyttä ja läheistä perheyhteyttä. Kotikäynnit koettiin arvokkaana työnä, jota myös muslimitaustaiset maahanmuuttajat odottavat ja toivovat.

Kotikäynti on mulle tosi huippujuttu, että pääsee näkemään perheen. Monesti perheessä vielä kuitenkin on, että se, jonka kanssa on sovittu se kotikäynti, niin hän puhuu sitä kieltä paremmin kuin joku toinen. Tai sillain että onnistuu jutella kotonakin ihan luottamuksellisesti... Muslimiperheissä on ihana seurata.. tai joissakin perheissä ainakin sitä, minkälaisia lapset on, ja sitä perheyhteyttä. Ja kuinka harmonisia perheitä on myös. Eli kotikäynnit on semmonen hirveen.. määhän koen sen arvokkaana työnä.

7.2.5 Kotoutumista tukevat toimintamuodot

Tampereen ev.-lut. seurakunnat ovat olleet tukemassa maahanmuuttajien kotoutumista ja työllistymistä mm. *suomenkielen opetuksen* kautta. Suomen kieltä on mahdollisuus opiskella ilmaiseksi pienryhmissä tai yksin. Seurakunnilla on tarjolla myös suomen kielen *työkokeilupaiikkoja* maahanmuuttajille. Lisäksi seurakunnat tarjoavat työpajatoimintaa maahanmuuttajille, jotka puhuvat vielä heikosti Suomea.

Kansainvälinen kulttuurikahvila on avoin tilaisuus, joka kokoaa joka toinen viikko ihmisiä eri kulttuureista yhteen ilmaisen kahvin ja kaakaon ääreen. Suomen kielen opetus on aina ennen kulttuurikahvilaa, ja monet suomen kielen tunneille osallistuvat jäävät myös kulttuurikahvilaan. Tilaisuuksien tarkoituksena on tarjota mahdollisuus tutustua

uusiin ihmisiin ja kulttuureihin, ja ystävystyä uusien ihmisten kanssa. Tilaisuuksissa puhutaan vain suomea, ja sitä kautta on mahdollisuus parantaa suomen kielen puhumisen taitoa sekä oppia uusia sanoja. Jokaisella kerralla on alustus, jonka pohjalta keskustellaan. Alustus voi esimerkiksi olla jonkun kuvaesitys omasta maastaan ja kulttuurista. Tilaisuuksissa on mukana niin kantasuomalaisia kuin Suomessa asuvia eri kulttuurien ja uskontojen edustajia.

Tukea Pakolaisille (TUPA) -hanke on uusi, vuoden 2014 alussa käyntiin pyörähtänyt 1,5 vuoden hanke, jonka toteuttajana on Tampereen seurakuntayhtymän Diakoniakeskus. Hanke on EU:n rahoittama ja hankekumppaneina ovat Tampereen kaupunki, Kouttavan sosiaalityön palvelut sekä Diakonia ammattikorkeakoulu. Hankkeen tavoitteena on rekrytoida ja kouluttaa vapaaehtoisia toimimaan Tampereelle muuttavien pakolaisten tukihenkilöinä. Kohderyhmänä ovat Tampereelle muuttavat kiintiöpakolaiset, joita on vuonna 2014 tullut erityisesti Syyriasta. Kiintiöpakolaisista suuri osa on muslimitaustaisia. (Tampereen ev.-lut. seurakunnat i.a.c.)

7.2.6 Muut toimintamuodot

Haastatteluissa tuli ilmi toimintamuotoja, jotka ovat toimineet hyvin oman aikansa, mutta toiminta on myöhemmin hiipunut erinäisistä syistä.

Yksi hyvin toimineista toimintamuodoista oli *raamatturyhmä*, jossa oli mukana niin kristittyjä kuin muslimimaanmuuttajiaakin. Ryhmä sai alkunsa siitä, että yksi haastatelluista osallistui muutaman maahanmuuttajan kanssa Alfa-kurssille, joka on noin kymmenen kerran kurssi, jossa käsitellään kristinuskon perusteita. Maahanmuuttajaryhmä osallistui kurssille oman työntekijän kanssa, ja oli ikään kuin oma ryhmä Alfa-kurssin sisällä. Kurssin jälkeen kokoontumisia jatkettiin raamatturyhmänä. Toiminta kuitenkin hiipui jossakin kohtaa. Raamattupiiristä jäi kuitenkin haastatelluille kokemus, että se oli onnistunut ja toimi oman aikansa hyvin.

Sitä ei voi sanoa, että se ei onnistunut. Se onnistui sen aikaa, mutta sitten se vaan jostain syystä loppui. Mä ajattelen, että se oli lahja Jumalalta, että me saatiin tehdä sitä. Ne ihmiset, jotka jäi pois, heillä oli syynsä. He

painii vaikeitten asioiden kanssa ja heillä ei ollut voimavaroja sitten tuohon.

Muslimitaustaisia maahanmuuttajia on osallistunut jonkun verran seurakuntien rippikoululeireille, mutta halukkaille on järjestetty myös omia *rippikouluja*. Yksi tällainen rippikoulu järjestettiin viidelle muslimitaustaiselle maahanmuuttajalle, jotka halusivat tulla kristityiksi. Rippikoulu toimi kasteeseen valmistavana kouluna. Ryhmä osallistui myös Alfa-kurssille, jossa käytiin läpi kristinuskon perusasioita. Rippikoulun jälkeen neljä viidestä kastettiin.

Tampereen ev.-lut. seurakunnat ovat järjestäneet eri alueilla *kansainvälisiä tapahtumia*, johon on kutsuttu niin suomalaisia kuin maahanmuuttajiaakin. Tapahtumissa on ollut usein tarjolla ruokaa eri kulttuureista, puhetta, musiikkia ja esityksiä. Tapahtumat ovat olleet suosittuja, ja niihin on saatu muslimitaustaisia maahanmuuttajiaakin mukaan henkilökohtaisten kutsujen kautta. Yhden haastatellun kokemuksen mukaan tapahtumia ei kuitenkaan ole viime vuosina enää juurikaan järjestetty, koska työntekijäresurssit ovat vähentyneet. Aika ja voimat eivät ole enää riittäneet kaikkeen.

Tampereen ev.-lut. seurakunnat on ollut mukana järjestämässä *eri kieliryhmien omaa toimintaa*. Yksi tällaisista oli farsin- ja kurdinkieliset tilaisuudet, joihin aloite tuli maahanmuuttajilta itseltään. Tilaisuuksissa oli aina persialainen ruoka ja aiheena joku kristillinen ajankohtainen aihe sekä joku Suomeen liittyvä aihe. Tilaisuudet olivat suosittuja, mutta loppuivat siihen, että työntekijäresurssit vähenivät. Yksi työntekijä ei enää pystynyt yksin järjestämään tilaisuuksia.

Toimivaa on ollut järjestää myös sellaista toimintaa, joka on maahanmuuttajille ollut tärkeää jo kotimaassaan. Esimerkiksi suomalaisena työntekijänä ja ystävänä on voinut lähteä mukaan piknikille.

Lähteä täälläkin uimarannalle. Kattoo, löytyykö täältä tulentekopaikkoja, mennä semmoseen, mitä he kotimaassaan on tehnyt. Syödään ulkona ja lähteä siihen suomalaisena kaveriksi.

7.3 Kokemuksia ja havaintoja muslimien kohtaamisesta seurakunnan työssä

Tähän osioon olen nostanut tutkimusaineistosta esille yleisiä havaintoja ja kokemuksia muslimien parissa tehtävästä työstä, joita haastatteluissa nousi esiin.

7.3.1 Muslimitaustaisten maahanmuuttajien tavoittaminen

Muslimitaustaisten maahanmuuttajien tavoittaminen ja saaminen mukaan seurakunnan toimintaan koettiin haasteellisena. Heitä ei tavoiteta samalla tavalla kuin kantasuomalaisia avoimella kutsulla lehtimainosten ja -ilmoitusten kautta. Yhteinen kokemus haastateltaville oli, että muslimitaustaisen maahanmuuttajan mukaan saamiseksi seurakunnan toimintaan on tarvittu henkilökohtainen kontakti ja kutsu. Henkilökohtaisia kontakteja on voinut muodostua esimerkiksi diakoniavastaanotolla tai leireillä ja retkillä, jossa seurakunnan työntekijöitä on ollut mukana. Leireille ja retkille maahanmuuttajia on ohjattu esim. kaupungin kotouttavien sosiaalipalvelujen kautta. Maahanmuuttajat ovat ohjanneet toinen toisiansa diakonin vastaanotolle. Tapaamisissa muslimeita on voitu ohjata mukaan seurakunnan muihin toimintoihin ja työntekijöiden juttusille. Henkilökohtaisen kutsun kautta muslimitaustaisia maahanmuuttajia on osallistunut niin retkille, leireille, tapahtumiin kuin erilaisiin piireihinkin.

Mutta paljaimmillaan ne tuli meidän kanssa juttelemaan, kahden seurakunnan työntekijämiehen kanssa, meidän kutsumana. Se on erikoista, että ne tuli, mutta se perustui varmasti siihen, että oli henkilökohtaisesti kutsuttu. Jos me mainostettiin, niin me mainostettiin henkilökohtaisesti käteen annettavalla muistilapulla.

On useampi näin, että toinen on tuonut toisen. Ja sitten, jos heillä on masennusta, yksinäisyyttä, taloudellisia ongelmia, niin tämmösissä arkiongelmissa he ohjaa toisiansa diakonin tykö.

Kaksi haastatelluista mainitsi yhdeksi henkilökohtaisen tavoittamisen keinoksi ovelta ovelle kulkemisen ja sitä kautta seurakunnan toimintaan mukaan kutsumisen.

Mä kiersin seurakunnan kaikki lähiöt ovelta ovelle. Sanotaan, että kaikki missä muslimeita voi kuvitella siihen aikaan asuneen. Se oli tosi mielekäs-

tä. No sitten seurakuntakin lähti mukaan. Meillä oli aivan upee keväinen juhla ulkona. Sen lähti alueneuvosto järjestämään. Ja pyysi mua mukaan. Samalla tavalla me sitten tiedotettiin. Meillä oli lappuja, mä sanoin, että ei nää laput auta yhtään mitään, jos meillä on maahanmuuttajia. Mutta me haluttiin sekä suomalaisia että maahanmuuttajia. Ja sitten alueneuvoston jäsenet ja minä, me lähdettiin oville. Sanoin, että soittakaa kaikkien ulkomaalaisten ovia. Me ajateltiin, että tulisko 20, niin se olis tosi hyvä, mutta niitä tuli 120, suomalaisia ja maahanmuuttajia.”

7.3.2 Muslimien suhtautuminen hengellisiin teemoihin

Haastateltavat kokivat, että muslimit ovat tottuneempia puhumaan hengellisistä asioista kuin kantasuomalaiset. Suomalaisille hengellisistä asioista puhuminen on hyvin henkilökohtainen asia, josta puhumista vältellään, mutta muslimeille uskonto ja sen harjoittaminen ovat normaaliin arkipäivään kuuluvia asioita.

Nuoret (muslimi) ovat usein aktiivisia keskustelemaan hartausohjelman perusteella syntyneistä ajatuksistaan. joskus jopa kiinnostuneempia kuin kristityt osanottajat, joille teemat ehkä ovat tuttuja.

Hengellisistä teemoista keskustelu koettiin muslimien kanssa osittain helpommaksi kuin suomalaisten kanssa, mutta kristinuskon opetus kolminaisuudesta ja Jeesuksesta Jumalan poikana ja pelastajana on huomattu olevan asioita, joita muslimin on ollut hyvin vaikea ymmärtää. Muslimeille Jeesus on profeetta, jonka opetuksia arvostetaan korkealle, mutta Häntä ei nähdä pelastajana. Jotkut kokivat tämän eron olevan niin suuren, etteivät ole rohjenneet ottaa evankeliumia esille sen pelossa, että loukkaavat ja työntävät muslimeita pois. Erot opetuksissa voitiin myös nähdä mahdollisuutena kertoa kristinuskon ydinsanoma Jeesuksesta Vapahtajana ja pelastajana.

Ei ole mikään ongelma puhua muslimin kanssa helvetistä. Suomalaisen kanssa on vaikeaa puhua, mutta muslimille se on niin arkipäivää. Mun yksi lempikohdista, joista kotikäynneillä puhun, on vuorisaarna. ”Te olette kuulleet sanotuksi, mutta Minä sanon teille”. Että vielä jyrkempi, että jos islamissa muslimi ajattelee, että Jumala katsoo sormien läpi, niin kristinuskossa ei katsota. Vaan jokainen synti vie eroon Jumalasta ja ansaitsee sen helvetin tulen. Sitten Jeesus onkin se, joka vapauttaa. Jonka takia voidaan nyt olla elävässä yhteydessä Jumalaan. Tulevaisuudessa on tällaispaikka. Muslimi ei koskaan voi sanoa, ei ikimaailmassa voi sanoa, että hän pelastuu varmasti. Jeesuksen takia kristitty voi sanoa. On se ikuisuus sekä se, että nyt on rauha sydämessä. Niin sitä haluan kertoa. Muodot sii-

hen on moninaiset. Joskus se on sopan keittoa, uimista tai saunan lauteilla istumista

Yksi haastelluista koki, että muslimien suhtautuminen hengellisiin teemoihin muuttuu varauksellisemmaksi mitä kauemmin he ovat asuneet Suomessa, koska Suomessa hengelliset asiat ja kirkko ovat jatkuvasti kritiikin kohteina.

Mää luulen, että ajan myötä se varauksellisuus kasvaa. Ja se kasvaa just sen takia, että Suomi ei toivota Jeesusta tervetulleeksi tänä päivänä. Vaan Jeesus, kirkko on kritiikinkohde.

Vaikka haastateltujen kokemus oli, että muslimeille uskonnosta keskusteleminen on helpompaa kuin suomalaiselle, hengellisten asioiden esillä pitäminen muslimien parissa tehtävässä työssä koettiin pääsääntöisesti haastavaksi. Leireillä ja erilaisissa toiminnoissa kristinuskon asiat olivat olleet kyllä esillä, mutta esimerkiksi diakoniavastaanotolla kahdenkeskisissä keskusteluissa ne eivät juuri nousseet esille. Hengellisiin asioihin etenemistä pidettiin vaikeana, koska pelättiin sitä, että muslimi voi kokea niiden esille nostamisen kristinuskon pakkosyöttönä ja loukkaavana. Hengellisiä keskusteluja on syntynyt lähinnä arjen dialogin kautta, kun esim. on pohdittu eroja muslimien ja kristittyjen välillä liittyen rukoustopoihin, paastoon, naisen asemaan, parisuhteeseen ja puhtaustaastaisuuskäsitykseen. Hengellisten asioiden esille nostamisessa pidettiin luottamuksen syntymistä tärkeänä.

Mä luulen, että Suomessa keskiverto suomalainen välttää varmaan ihan loppuun asti hengellisistä asioista juttelua, koska pelkää myös loukkaavansa... Enhän mä keltään suomalaiseltakaan, seurakunnan työntekijänä ala kyselemään, että uskotko sää Jeesukseen, ellen mä tunne, ellei meillä oo syntynyt semmonen erittäin hyvä luottamus. Toivoisin voivani sanoittaa evankeliumia paljon enemmän. Ja kyllä mulla on muslimien kanssa se pelko aina, että miten mä puhun just evankeliumista, niin etten mä loukkaa ja työnnä heitä pois.

Evankeliumin esillä pitäminen koettiin haastavaksi, mutta haastateltavat ovat kokeneet, että Jumala toimii työntekijöiden kautta ilman sanojakin, tekojen tasolla. Yksi haastateltavista koki hengellisten asioiden esillä pitämisen helppona ja hän on ollut herkästi johdattelemassa keskustelua hengellisiin teemoihin ja Raamatun sanomaan. Yhtenä metodia hän mainitsi käyttäneensä kyselytekniikkaa.

Sellainen työmuoto joka mulla on ollut muslimien kanssa, on kyseleminen. Et vaikka mä tiedän, niin mä silti kyselen. Voi kysyä, että miten islamissa on tämä ja tämä asia. Tai miten sun kotimaassasi tehtiin näin. Mitä sä ajattelet siitä. Onko se hyvä täällä... Ja esimerkiksi rukoilemisesta. Tiesin kyllä, että 5 kertaa päivässä pitää rukoilla, mutta entä jos ei voi. Kun kysyy oikeasti islamista, niin jossain vaiheessa on todennäköistä, että sieltä tulee kysymys, että miten kristinuskossa. Tai jos ei tuu, niin sitten voi sanoa, että jaa, näin islamissa, mutta kristinuskossa on näin.

Dialogiin osallistuneiden yhteinen kokemus oli se, että muslimit arvostavat sitä, että kristitty tuntee Raamattunsa ja uskon perusteet. Heidän kokemuksensa mukaan muslimit arvostavat sitä, että suomalainen on mahdollisimman kristitty. Uskoa ei tarvitse peitellä, eikä uskon tunnustamista muslimin seurassa tarvitse pelätä.

Suomessa pelätään turhaan sitä, että jos muslimi loukkaantuu siitä, että puhuu. Muslimi ajattelee, että sä oot kristitty ja teet ja uskot eri lailla. Mä olen kokenut niin, että nää muslimiosallistujat siihen dialogiin, on tyytyväisiä siitä, jos suomalainen on mahdollisimman kristitty. Jotenkin se on semmonen hassu paradoksi, että ehkä meillä jotenkin tulkitaan niin, että meidän pitää miedontaa tai loiventaa tätä kristillisyyttä, jotta me voitais lähestyä muslimeita, mutta mä olen kokenut jotenkin niin, että he arvostaa sitä, että tunnetaan hyvin Raamattua ja osataan sanoa, että me uskomme näin ja näin.

7.3.3 Työn haasteita

Suurena haasteena muslimien parissa tehtävässä työssä nähtiin erot kulttuureiden välillä. Muslimitaustaiset maahanmuuttajat ovat yleensä maista, joissa vallitsee yhteisöllinen kulttuuri, kun taas Suomessa on yksilökeskeinen kulttuuri. Yhteisöllisen kulttuurin mukanaan tuomat piirteet aiheuttivat työntekijöille omat haasteensa. Työntekijöiden on ollut vaikeaa ymmärtää jännitteitä, jotka ovat perua maahanmuuttajien kotimaassa tapahtuneista asioista, mutta jotka kuitenkin vaikuttavat ihmisten väliseen kanssakäymiseen uuteen maahan muuttamisen jälkeenkin. Kaksi haastatelluista mainitsi, että muslimitaustaisilla maahanmuuttajilla on vaikeinta yleensä omien maanmiestensä kanssa. Ongelmat ovat näkyneet esimerkiksi siinä, että maahanmuuttajat eivät ole voineet tulla samaan tilaisuuteen toistensa kanssa sen vuoksi, että heidän heimojensa tai kyliensä välillä on ollut vihanpitoa kotimaassa.

Haasteena on tämä heidän ihmeellinen ystävyysverkostonsa. Kenen kanssa ollaan ystäviä ja kenen kanssa ei voida tulla samaan kokoukseen. Tuo suku meni, me ei voida mennä. Josta ei pääse ollenkaan perille. Heillä on vaikeinta yleensä omien maanmiestensä kanssa.

Yhteisöllisyyden puute nähtiin osasyynä myös siihen, miksi muslimitaustaisten maahanmuuttajien on vaikeaa mennä tavalliseen seurakunnan toimintaan mukaan. Heidän on ollut vaikeaa mennä esimerkiksi tavalliseen sunnuntaiseen jumalanpalvelukseen mukaan. Yhtenä ongelmana pidettiin sitä, että maahanmuuttajien on vaikeaa ymmärtää jumalanpalveluskieltä. Yhteisöllisestä kulttuurista tuleva ihminen ei tavallisesta jumalanpalveluksesta ole löytänyt sellaista yhteisöllisyyttä, joka tukisi hänen haluaan tutustua kristinuskoon ja päästä suomalaiseen kulttuuriin sisälle. Jumalanpalveluksien yhteisöllisyyden puutetta pidettiin isona ongelmana maahanmuuttajien parissa tehtävässä työssä.

Jos on yhteisöllisyyskulttuurista tuleva ihminen, hän kaipaa seurakunnasta yhteisöllisyyttä. Että se sana, joka on vieraalla kielellä sanottu, niin se ei riitä... Meillä pitäis olla se yhteisöllisyys. Meidän koko tää toiminta nilkuttaa. Kaikki mitä yksittäinen työntekijä täällä tekee, nilkuttaa, jos meillä ei ole seurakuntayhteyttä.

Muslimitaustaisten maahanmuuttajien yksinäisyys nähtiin myös haasteellisena. Haastatelluiden kokemuksen mukaan muslimi maahanmuuttajat kokivat itsensä usein yksinäisiksi. Ongelmalliseksi nähtiin se, että maahanmuuttajat eivät ystävysty helposti suomalaisten kanssa. Yhteisöllisestä kulttuurista tulevat maahanmuuttajien tärkeäksi tarpeeksi nähtiin ystävyysverkoston luominen. Työntekijöiden yhteinen huoli oli se, että mistä löytyisi niitä suomalaisia, jotka haluaisivat ystävystyä muslimitaustaisten maahanmuuttajien kanssa.

Kolme viidestä haastatellusta mainitsi muslimitaustaisten maahanmuuttajien parissa tehtävässä työssä isoimmaksi haasteeksi sen, kuinka jatkotyö niiden maahanmuuttajien parissa tapahtuu, jotka ovat kääntyneet tai haluavat kääntyä kristityksi. Muslimista kristityksi kääntyneet maahanmuuttajat ovat olleet hyvin yksin ja erillään. Tavallisen seurakunnan tavalliseen toimintaan heidän on ollut vaikeaa mennä mukaan. He eivät ole ryhmäytyneet myöskään keskenään. Haastateltavat kokivat, että uudessa tilanteessa maahanmuuttajat eivät ole luottaneet toisiinsa, ja että he ovat pelänneet leimautumista sekä oman yhteisönsä menettämistä.

Kaikista vaikeinta on, että miten sitten semmoisen muslimin, joka kääntyy kristityksi, niin miten jatko tapahtuu. Tampereellakin on paljon muslimitaustaisia kristittyjä, jotka ei tule yhteen. He pelkäävät. He sanovat suoraan, että he pelkäävät. Ei he halua, että muut saa tietää. Siinä on se yhteisön menettämisen pelko niin iso. Se on iso suru ja iso ongelma ollut, että mitä tehdä.

Syinä edellä mainittuun ongelmaan nähtiin sodan ja pakolaisuuden aiheuttamat pelkotilat oman maan kansalaisia kohtaan, mutta myös se tosiasia, että toiset muslimitaustaiset maahanmuuttajat saattavat hylätä ihmisen, joka kääntyy kristityksi. Yksi näki pelkojen olevan henkivaltojen taistelukysymyksen. Raamatun mukaan myös pahan valtakunta on olemassa, ja taistelu ihmissieluista on rajua. Maahanmuuttajan pelkojen, horjumisen ja vaikeuksien edessä haastateltavat kokivat usein avuttomuutta.

Siinä on tosi avuton, kun on toisen ihmisen elämästä kysymys... Jotenkin seurakunnan työntekijänä pitäis katsoa asiaa, että ei se, mitä minä voin vaan se mitä Jumala voi. Luottaa siihen Hänen rakkauteensa ja siihen, että Hän on uskollinen, Hän etsii, Hän kutsuu ihan niin kuin muakin. Samalla tavalla sitten myös sellaista, jonka usko horjuu. Eihän se voi olla vahvaa, kun se on vasta kehittymässä. Siinä täytyy olla varovainen, ettei riistä sitä islamin tuomaa tukea, vaan että luottaa siihen, että Jumala antaa pohjan ja sitten ehkä tulee kääntyminen.

Islamin mukanaan tuomat erilaiset tavat koettiin asioiksi, joista työntekijän on syytä olla tietoinen, jos haluaa välttää turhia väärinymmärryksiä. Yhtenä isoimmista eroista verrattuna länsimaiseen kulttuuriin nähtiin erot naisten ja miesten aseman ja roolien välillä. Se näkyi mm. siinä, että muslimit eivät välttämättä kätele toisen sukupuolen edustajaa. Islamin naisten aseman ymmärtämisen koettiin vaikeaksi. Muslimeilla on ns. naisten maailma ja miesten maailma erikseen.

Se on niin naisten ja miesten maailma, ja kun meillä semmosta ei oo, niin se on vaikeeta... Sitä ei osaa ajatella, että miten voi olla, että naiset juhlii keskenänsä jossain ja miehet keskenään.

Naisten ja miesten roolien ymmärtäminen nähtiin kuitenkin tärkeänä työn onnistumisen kannalta. Jos haluaa välittää evankeliumia, nähtiin tärkeänä, ettei omalla käytöksellä tai pukeutumisella loukkaa tai anna väärää viestiä. Sen tiedostaminen, että muslimiyhteisöillä on Suomessakin samat säännöt voimassa kuin mitä heillä on heidän omissa maisaan, koettiin tärkeäksi. Hengellisten asioiden ollessa kyseessä, parhaiten muslimien

parissa työtä tehdessä on huomattu toimivan ”nainen naiselle ja mies miehelle” -periaate.

Yksi haastavimmista asioista muslimitaustaisten maahanmuuttajien parissa työskentele-lyssä koettiin olevan kieliongelma. Yhteisen kielen puute on tuonut työhön omat haasteensa. Usein ainoa yhteinen kieli on ollut suomen kieli, joka voi maahanmuuttajilla olla pitkän aikaa heikkoa. Erilaisesta kulttuurista tulevien erilainen aikakäsitys koettiin samoin välillä haastavaksi. Myös erilaiset ruokasäädökset ovat aiheuttaneet haastateltavil- le alussa pieniä kömmähdyksiä. Esim. muslimien tulee välttää sianlihaa kaikissa muo- doissa.

Välillä on vaikeaa muistaa, ettei siellä oo liivatetta joukossa tai jotain muita juttuja. Kun ne ei sitä sikaa halua syödä ja joskus panee tarjolle näitä ja sitten on, että ai hitsiläinen, nyt meni taas. Eihän ne nyt mitään syökään. Pieniä ärsyttäviä käytännön haasteita.

Haastateltavien kokemusten mukaan muslimitaustaisten maahanmuuttajien parissa työtä käynnistettäessä olisi hyvä, että sitä käynnistämässä olisi pieni ryhmä. Yhden ih- misen aika ja resurssit ovat vähäiset. Jos yksi ihminen aloittaa työn, hänellä olisi hyvä olla joku pienryhmä, jossa on yhteisöllisyyttä, ja johon muslimitaustaisen maahanmuut- tajan voi kutsua mukaan. Yhteyksien muodostamista ja ylläpitämistä muihin maahan- muuttajatyötä tekeviin tahoihin pidettiin tärkeänä. Kokemusten jakaminen toisten mus- limitaustaisten maahanmuuttajien parissa työtä tekevien kanssa nähtiin työssä onnistu- misen ja jaksamisen kannalta tärkeänä.

Haastateltavien kokemuksen mukaan muslimien parissa työtä aloittamista ei tarvitse arastellen miettiä, että osaako tehdä oikein. Islamiin tutustuminen koettiin tarpeelliseksi, mutta vielä tärkeämpänä nähtiin se, että kristitty tuntisi oman uskonsa perusteet ja huo- lehtisi omasta yhteydestä Jumalaan. Työn puolesta rukoileminen yhdessä muiden kans- sa koettiin tärkeäksi. Yksi haastateltu kehotti pohtimaan omaa motivaatiota, että miksi kokee muslimien parissa työn tekemisen ja tavoittamisen tärkeäksi. Se antaa voimaa myös kohdata vaikeudet ja haasteet, joita työ tuo tullessaan.

Miks mää teen seurakunnan työtä. Sehän on seurakunnan työntekijän ky- symys muutenkin, että miks mää viittin tehdä tätä seurakunnan työtä. Kos- ka se antaa myöskin voimaa tehdä sitä työtä. Ja antaa myöskin perspektii-

viä siihen, että se ei ole kiinni siitä, että kuinka paljon mä jaksan, vaan se, että Jumala on tässä se, joka ohjaa.

7.4 Maahanmuuttajatyön kehittämisajatuksia

Muslimitaustaisten maahanmuuttajien parissa tehtävän työn tulevaisuuteen liittyvissä kehittämisajatuksissa ilmenee haastatelluilla vaihtelua. Yksi mainitsi kehittämisajatuksiksi, että paikalliset seurakunnat veloitettaisiin ottamaan muslimitaustaisiin maahanmuuttajiin yhteyttä ja osoittamaan vieraanvaraisuutta, tutustumaan heihin sekä kutsuun keskusteluihin. Raamattu kutsuu kristittyjä harrastamaan vieraanvaraisuutta, ja haastatellun näkemyksen mukaan sellainen olisi paras todistus kirkosta ja kristillisestä uskosta.

Sillä tavalla me voidaan elää uskoamme todeksi, että niin kuin Paavali sano, että harrastakaa vieraanvaraisuutta ja jos jotain semmosta todistusta kirkosta tai meidän uskosta voi heille olla, niin minä uskon, että se on heille paras.

Yksi haastateltu koki, että kirkon ja paikallisseurakuntien pitäisi tukea maahanmuuttajien työllistymistä enemmän. Hänen mukaansa työ on paras väylä päästä suomalaisen yhteiskuntaan sisälle. Hänen näkemyksensä mukaan maahanmuuttajien työllistämisen kautta voidaan ehkäistä sitä, että maahanmuuttajat päätyisivät työn tekemiseen ”pimeästi”, ja että he jäisivät vain omiin ryhmiinsä.

Seurakuntien tehtävä vois olla tukea tätä ihmisten työllistymistä ja niitä mahdollisuuksia tässä yhteiskunnassa... Siinä on se vaara, että ne jää omiksi porukoiksi ja sitten ne alkaa olla semmosii kummajaisia. Niinkun ei tiedetä, että miten tässä yhteiskunnassa eletään, niin sitten luodaan omat pelisäännöt... Tukea siihen, ettei ihmisten tarvitse päätyä semmoseen omaan harmaaseen talouteen tai ulkopuolelle jäämiseen sitä kautta.

Kaksi haastatelluista mainitsi, että henkilökohtainen työ muslimien parissa on hyvin tärkeää ja sitä pitäisi kehittää. Työntekijöiden aika on rajallista. Siksi ystävätyöhön pitäisi panostaa ja sitä tulisi kehittää. Haastatelluiden kokemuksen mukaan maahanmuuttajat eivät helposti saa suomalaisia ystäviä. Kuitenkin tarvetta siihen olisi. Tarvittaisiin sellaisia sitoutuneita suomalaisia, joilla olisi aika ja voimia kulkea maahanmuuttajan rinnalla, vaikka olisi kieliongelmia välissä.

Kolme haastatelluista koki hengellisen yhteyden sellaiseksi, johon jatkossakin tulisi panostaa. Yksi heistä koki, että kaikkein tärkein asia, mitä seurakunnissa tulisi kehittää, on ihmisten tavoittaminen seurakunnan sanoman kautta. Ei vain muslimitaustaisia maahanmuuttajia vaan kaikkia muitakin ihmisiä, jotka vain heikosti tuntee ja tietää kristillisen uskon. Hänen kokemuksensa mukaan nimenomaan sitä puolta tulisi kehittää, että miten kutsuttaisiin mukaan uusia ihmisiä ja kuinka voisi heille tehdä tutuksi Raamattua ja Jeesusta. Toinen haastateltu ilmaisi, että kaikissa seurakunnissa tulisi olla ryhmiä, joissa kerrotaan kristinuskosta ja joihin kutsutaan ihmisiä. Hänen mukaansa maahanmuuttajien parissa tehtävässä työssä tulisi olla sellaisia ihmisiä, jotka näkevät hengelliset asiat tärkeinä työssään, koska varsinkin Suomessa asumisen alkuvaiheessa muslimit ovat kiinnostuneita tietämään, mikä Suomen uskonto on ja mitä siinä opetetaan. Kolmas haastateltu mainitsi, että tarvittaisiin lämmin yhteisöllinen seurakuntayhteys, johon muslimeita voisi kutsua.

Suurimpana kehittämishaasteena nähtiin muslimitaustasta kristityiksi kääntyneiden ryhmäytyminen seurakunnaksi. Haaveena oli, että eri kieliryhmistä löytyisi sellaisia kristittyjä, jotka ovat vahvistuneet omassa uskossaan niin, että voisivat olla auttamassa ja tukemassa muita uskonelämän alussa olevia oman kieliryhmän jäseniä.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimukseni tarkoituksena oli selvittää, millaisia havaintoja ja kokemuksia on kertynyt muslimitaustaisten maahanmuuttajien parissa tehtävässä työssä Tampereen ev.-lut. seurakunnissa. Tutkimukseni aineisto koostuu viiden muslimitaustaisten maahanmuuttajien parissa työtä tehneen Tampereen ev.-lut. seurakuntien työntekijän haastattelusta. Haastattelut edustavat eri hengellisen työn ammattiryhmiä. Tutkimustulokset jaoin neljään kategoriaan: Muslimitaustaisten maahanmuuttajien parissa tehtävän työn tavoitteisiin ja lähtökohtiin, hyväksi todettuihin toimintamuotoihin, yleisiin kokemuksiin ja havaintoihin muslimien parissa tehtävässä työssä sekä muslimitaustaisten maahanmuuttajien parissa tehtävän työn kehittämisajatuksiin.

Tutkimustuloksissa korostui neljä pääteemaa, jotka tulivat esiin eri yhteyksissä läpi tutkimustulosten. Ne ovat läsnä tavalla tai toisella kaikessa muslimitaustaisten maahanmuuttajien parissa tehtävässä työssä, ja vaikuttavat lähes kaikessa ja kaikkeen. Pääteemat ovat: Kristillinen sanoma, islam, yhteisöllinen kulttuuri vs. yhteisöllinen kulttuuri ja kotoutuminen. Alla oleva kuvio (KUVIO 2) kiteyttää tutkimukseni päälöydökset.

KUVIO 2. Tiivistetty kuvaus tutkimustuloksista

Tutkimukseni toimintaympäristönä oli kristillinen seurakunta. Siksi on odotettua ja perusteltua, että *kristillisen sanoma* on muslimitaustaisten maahanmuuttajien parissa tehtävässä työssä läsnä tavalla tai toisella. Se läpäisee koko seurakunnan toiminnan ja vaikuttaa myös maahanmuuttajien parissa tehtävässä työssä niin toimintamuodoissa kuin kohtaamisissakin. Se näkyy muslimitaustaisten maahanmuuttajien parissa tehtävässä työssä haasteena ja samalla myös työn kehittämisenäkökulmissa. Yksi iso tutkimustuloksissa esiin tulleista teemoista oli oletetusti *islamin* mukanaan tuomat erityispiirteet, koska tutkimukseni koski muslimien parissa tehtävää työtä. Vähintään yhtä isoon osaan noussut teema oli kulttuurien väliset erot: *Yhteisöllinen kulttuuri vs. yksilöllinen kulttuuri*. Erot niin uskontojen kuin kulttuurien välillä värittävät kaikkea sitä työtä, jota muslimitaustaisten maahanmuuttajien parissa tehdään. Ne vaikuttavat niin erilaisissa toimintamuodoissa, kohtaamisissa kuin työn kehittämistarpeissakin. Neljäntenä teemana tutkimustuloksissa nousi esiin *kotoutuminen*. Maahanmuuttajien kotoutumisen tukeminen on yksi kirkon maahanmuuttajatyön tavoitteista ja sitä yritetään eri toimintatapojen ja -muotojen avulla edistää. Suurimpana haasteena ja kehittämistarpeena työssä pidettiin *jatkotyötä* niiden kohdalla, jotka ovat kääntyneet kristityistä muslimeiksi.

Kirkon roolia muslimitaustaisten maahanmuuttajien parissa tehtävässä pidettiin tärkeänä. Keskeisinä tavoitteina työlle nähtiin rauhan työ, kotoutumisen tukeminen ja kristinuskon tunnetuksi tekeminen sekä evankeliumin esillä pitäminen. Kristinuskon asioita halutaan pitää esillä, ja tehdä kristinuskoa tunnetuksi, mutta näkemyksissä evankeliumin esillä pitämisen tärkeydestä esiintyi vaihtelevuutta. Jollekin se oli työn tavoite ja lähtökohta. Toisen näkemyksen mukaan se ei voi olla työn lähtökohta.

Muslimitaustaisten maahanmuuttajien suhtautuminen hengellisiin teemoihin koettiin pääosin luontevaksi. Muslimeille uskonto ei ole tabu, vaan läpäisee luonnollisella tavalla kaikki elämän osa-alueet (vrt. 4.3.1.) Hengellisistä asioista puhuminen on muslimeille usein helpompaa kuin suomalaisille. Haastateltavien kokemus oli, että muslimit arvostavat kristittyä, joka tuntee uskonsa perusteet sekä Raamatun, ja joka on reilusti kristitty. Samoihin tuloksiin ovat tulleet myös Tiainen (2008) ja Koistinen & Stenström (2000) tutkimuksissaan. Haastateltujen kokemukset hengellisten asioiden esillä pitämisen helpoudesta vaihtelivat. Vaikka muslimien koettiin keskustelemaan hengellisistä asioista helpommin kuin suomalaisten, evankeliumin esillä pitämistä kuitenkin pääsääntöisesti arasteltiin, ja se koettiin haastavaksi. Pelkona oli, että jos liikaa pitää kristinuskon asioi-

ta esillä, kokevat muslimit sen pakkosyöttönä, ja sitä myöten karkottaa muslimit kokonaan pois toiminnasta. Toisaalta tutkimustuloksissa tuli ilmi myös näkökulma, että muslimitaustaisten maahanmuuttajien kanssa syntyy helposti hengellisiä keskusteluja, ja muslimit mielellään keskustelevat uskon asioista.

Hengellisten keskustelujen syntymisen edellytyksenä pidettiin sitä, että työntekijän ja maahanmuuttajan välille on syntynyt luottamuksellinen suhde. Luontevimmin hengellisiä keskusteluja syntyy arjen dialogien kautta, jolloin teemat nousevat ikään kuin itsestään esille. Hiltunen & Vasko korostavat arjen dialogin tärkeyttä. Heidän mukaansa ehkä tärkein kanssakäyminen eri uskonnon edustajien välillä tapahtuu nimenomaan arjessa tavallisen elämän keskellä. (Hiltunen & Vasko 2011, 20.) Myös Hukarin näemyksen mukaan muslimien kanssa eläessä arjen kristillisuus on ensisijainen viestintätapa. Teot puhuvat usein äänekkäämmin kuin sanat. (Hukari 2009, 149.)

Islam uskontona ei tutkimustuloksissa noussut niin isoon rooliin kuin alun perin oletin. Se nousi esille ennen kaikkea siinä, mitä muslimin kohtaamisessa on huomioitava. Kohtaamisissa ei niinkään tullut esille islamin pääopit, vaan miten islam käytännön tasolla ilmenee muslimin elämässä. Erityisesti naisten ja miesten välistä vuorovaikutusta säätelevät länsimaista poikkeavat säännöt korostuivat tutkimustuloksissa. Islam ja koraanin opetukset ovat läsnä muslimin elämässä ja ajattelutavassa koko ajan, ja siksi väärinkäsitysten välttämiseksi pidettiin tärkeänä, että työntekijät ovat perillä islamista, ja sen mukanaan tuomista erilaisista tavoista. Vielä tärkeämpänä kuitenkin nähtiin se, että työntekijän oma kristillinen vakaumus olisi vahva, ja että hän tuntisi oman uskonsa perusteet kunnolla. Samaan asiaan on kiinnitetty huomiota myös aiemmissa tutkimuksissa. Islamia vasten työntekijöillä on hyvä olla vahva kristillinen identiteetti, ja on tärkeää tuntea uskonsa perusteet. Myös piispainkokouksen lausunto 1/2011 haastaa seurakunnan työntekijöitä perehtymään oman uskon perusteisiin, mutta myös muiden uskontojen perusteisiin.

Uskontojen väliset erot tulivat enimmäkseen esille dialogeissa sekä yksittäisissä keskusteluissa työntekijän ja maahanmuuttajan välillä. Keskusteluja pystyttiin käymään hyvässä hengessä, vaikka uskonnäkemykset eroavatkin toisistaan. Islamissa ja kristinuskossa käytetään samoja käsitteitä, ja sekä Raamatussa että Koraanissa on useita samoja henkilöitä (vrt. 4.1.) Kuitenkin opetukset eroavat toisistaan. Esim. kristinuskon opetus Kol-

miyhteisestä Jumalasta ei kohtaa islamin opetusta Allahin ykseydestä. Muslimille käsite Kolmiyhteisestä Jumalasta on lähes mahdoton ymmärtää. Muslimien on vaikeaa myös hyväksyä kristinuskon opetusta Jeesuksesta pelastajana. Islamissa Hänet nähdään kyllä kunnioitettavana profeettana, mutta ei pelastajana.

Tutkimustuloksissa nousi kristittyjen ja muslimien väliset dialogit esille vahvasti. Dialogit koettiin tärkeäksi ja tarpeelliseksi työmuodoksi muslimien kanssa toimiessa. Hyviä yhteyksiä muslimijohtajiin pidettiin tärkeänä tekijänä nimenomaan rauhantyössä. Dialogilla koettiin olevan vaikutuksia mm. muslimiryhmien radikalisoitumisen hillitsemisessä. Niiden kautta on pystytty myös puolin ja toisin tutustumaan paremmin toisten uskonnäkemyksiin ja ajattelutapoihin. Laitilan mukaan dialogia ajatellen islam on ymmärrettävä ensisijaisesti haasteeksi, ei uhaksi kristityille. Sekä omaan uskontoon että islamiin on syvennyttävä entistä perusteellisemmin. Laitila näkee dialogin mahdollisuutena sen, että ymmärrys niin omasta uskosta kuin islamistakin voi kasvaa ja se mahdollistaa toisen uskonnon edustajan avoimen kohtaamisen. Hän näkee dialogin välttämättömyytenä, koska kristityt ja muslimit elävät rinnatusten. On löydettävä yhteisymmärrystä ja tapoja elää yhdessä. (Laitila 2009, 13–14, 150.) Pyynt tutkimuksessa korostuu myös dialoginen toimintamalli muslimien kohtaamisessa. Käännyttämisestä haluttiin erottautua. Pyynt mukaan dialoginen toimintamalli sopii Suomessa virallisesti hyväksytyyn kotouttamispolitiikkaan, jonka tavoitteena on maahanmuuttajien kotoutuminen suomalaiseen yhteiskuntaan niin, että voi säilyttää oman kulttuurinsa erityispiirteet. (Pyy 2000.)

Vähintään yhtä suurena haasteena kuin islamin mukanaan tuomat haasteet, nähtiin erot kulttuurien välillä. Suurimmat törmäykset tulevat esiin, kun yhteisöllisestä kulttuurista tulevat maahanmuuttajat yrittävät kotoutua ja sopeutua yksilöllisyyttä ihannoivaan kulttuuriin, joka Suomessa vallitsee. Maahanmuuttajat kaipaavat yhteisöllisyyttä, jota haastateltujen mukaan ei Suomesta eikä suomalaisista seurakunnista aina löydy. Yhteisöllisyyden kaipuu ja puute nousi haastateltujen vastauksissa useaan kertaan esiin, eri teemojen yhteydessä. Sen esille tuleminen niin vahvasti eri yhteyksissä on tämän tutkimuksen yksi iso tutkimuslöydös. Kulttuurien väliset erot näkyvät niin maahanmuuttajien tavoittamisessa, toimintamodoissa, kotoutumisen tukemisessa kuin eri toimintamuotoihin osallistuvien maahanmuuttajien välisissä suhteissa. Tiainen (2008) nostaa tutkimustuloksissaan myös esiin kulttuurien väliset erot maahanmuuttajien ja työnteki-

jöiden kohtaamisen haasteena ja kipupisteenä. Työntekijät kokivat tarvitsevan lisää kokemusta ja koulutusta maahanmuuttajien kohtaamiseen.

Erilainen kulttuuritausta vaikuttaa mm. siihen, miten muslimitaustaisia maahanmuuttajia parhaiten tavoittaa ja saa mukaan seurakunnan toimintaan. Heidän tavoittaminen suomalaisin keinoin mainosten ja ilmoitusten avulla koettiin vaikeaksi. Heidän mukaan saamiseen seurakunnan toimintaan tarvitaan henkilökohtainen kutsu. Kutsujana on voinut työntekijän lisäksi olla joku toinen suomalainen tai sitten maahanmuuttajaystävä. Myös Tiainen on tutkimuksessaan tullut samaan päätelmään. Yleisen kutsu kautta maahanmuuttajia ei ole tavoitettu, vaan on tarvittu henkilökohtainen kutsu. Syynä nähdään olevan kulttuurieroissa. (Tiainen 2008, 44–45.)

Muslimitaustaisten maahanmuuttajien parissa tehtävässä työssä hyvin toimiviksi toimintamuodoiksi koettiin leirit, retket, kotikäynnit, piirit ja kerhot. Samankaltaisiin tuloksiin ovat tulleet tutkimuksissaan myös Koistinen & Stenström (2000), Berg (2000), Merivirta & Mustonen (2004) sekä Tiainen (2008). Muslimitaustaisten maahanmuuttajien ja ylipäätään maahanmuuttajien parissa tehtävästä työstä seurakunnissa on tehty useita tutkimuksia 2000-luvun alussa, kun maahanmuutto Suomeen kasvoi huomattavasti edellisistä vuosikymmenistä, ja ilmiö kohdattiin uudella tavalla myös seurakunnissa. Edellä mainittujen tutkimusten, ja myös tutkimustulosteni perusteella voidaan todeta, että samankaltaiset toimintamuodot tavoittavat maahanmuuttajia niin tänä päivänä kuin 15 vuotta aiemminkin seurakunnasta ja paikkakunnasta riippumatta. Hyviksi havaittujen toimintamuotojen yhdistäviä tekijöitä näyttävät olevan *yhteisöllisyyttä ja kotoutumista tukevat toimintatavat*. Yhdessä kokoontuminen aterian ääreen, yhdessä tekeminen ja keskusteluyhteys, ovat koettu maahanmuuttajille tärkeiksi asioiksi. Kaikki nämä edesauttavat myös Suomeen kotoutumisessa. Tärkeänä näyttäytyi myös suomen kielen puhuminen ja virkistykseen tarjoaminen arjen keskelle. Erityisen toimiviksi toimintamuodoiksi ovat havaittu sellaiset ryhmät, jotka ovat saaneet alkuunsa maahanmuuttajien ideasta ja ehdotuksesta. Niihin ryhmiin maahanmuuttajat ovat olleet sitoutuneita ja he ovat olleet ryhmässä myös aktiivisia vastuunkantajia. Muslimitaustaisten maahanmuuttajien kohdalla on tärkeää huomioida se, että toimintamuotoja on myös sukupuolen mukaan, erikseen naisille ja miehille.

Hyväksi havaitut toimintamuodot ovat pitkälle samoja, mitä Kirkkohallitus on tavoitteissa ja strategisissa suuntaviivoissa on esittänyt maahanmuuttaja- ja monikulttuurisuustyön viitekehyksessä (ks. 3.2.) Tampereella tehdään laaja-alaisesti työtä niin kotoutumisen ja rauhantyyden edistämiseksi kuin pakolaisten ja perheidenkin parissa. Myös maahanmuuttajien kotoutumista työllistymisen kautta tuetaan, mikä on perusteltua, sillä työllistyminen on yksi tärkeimmistä tekijöistä kotoutumisessa.

Yhteisöllisestä kulttuurista tullut maahanmuuttaja kokee olonsa usein yksinäiseksi yksilöllisyyttä korostavassa Suomessa. Maahanmuuttajat tarvitsisivat suomalaisia ystäviä, mutta työntekijöiden kokemusten mukaan heidän on vaikeaa tutustua suomalaisiin. Useamman haastattelun oikeutettu kysymys kuuluikin, mistä löytyisi niitä suomalaisia, jotka haluaisivat ystäväystyä maahanmuuttajien kanssa kielivaikeuksista, uskonto- ja kulttuurieroista välittämättä.

Maahanmuuttajien yksinäisyys nähtiin niin isona ongelmana, että se tuli vahvasti esiin haastateltujen työn kehittämisajatuksissa. Ystävätyö nähtiin työmuotona, johon pitäisi panostaa jatkossa enemmän. Suomalaisissa seurakunnissa ongelmallisena nähtiin se, että niistä ei usein löydä yhteisöllisyyttä, jota maahanmuuttajat tarvitsisivat. Se koettiin ongelmaksi niin kristilliseen seurakuntaan tutustumisessa kuin myös sinne juurtumisessa. Yksi vahvana esille tulleista työn kehittämistarpeista liittyi juuri hengellisen yhteyden ja yhteisöllisyyden rakentumiseen. Tarvittaisiin lisää niitä tilanteita, joihin uskosta vieraantuneita suomalaisia ja toisuskoisia maahanmuuttajia voidaan kutsua ja heitä voidaan kohdata. Heidän tavoittamisensa tulisi tapahtua seurakunnan sanoman ja vieraanvaraisuuden kautta, johon Raamattu kristittyjä kehottaa. Lisäksi maahanmuuttajien kotoutumisen tukeminen heidän työllistämisen kautta nähtiin yhtenä kehittämistarpeena. Sitä ajatusta tukee Suomen ev.-lut. kirkon linjaus olla edistämässä maahanmuuttajien kotoutumista ja myös se tutkittu asia, että työllistyminen yksi suurimmista kotoutumiseen edesauttavista asioista.

Aiemmista tutkimuksista poiketen, tämän tutkimuksen tuloksissa nousi esille, kuinka jatkokyö niiden maahanmuuttajien kohdalla tapahtuu, jotka ovat kääntyneet muslimeista kristityiksi. Se nähtiin jopa muslimitaustaisten maahanmuuttajien parissa tehtävän työn suurimpana haasteena ja kehittämistarpeena. Heidän nähtiin olevan hyvin yksin ja erillään. He eivät olleet ryhmäytyneet keskenään, eivätkä olleet löytäneet paikkaansa

myöskään tavallisesta seurakunnan toiminnasta. Suurimpana ongelmana jatkotyön kannalta nähtiin olevan pelon oman yhteisön menettämisestä. Yhteisöllisyyden tarve on vieraasta kulttuurista tulevalle maahanmuuttajalle niin suuri, että omaa uskoaan ei uskalleta julkisesti tunnustaa, jottei yhteisöä menettäisi. Ilmitulemisen pelko näyttää olevan niin suuri, etteivät muslimitaustaiset kristityiksi kääntyneet maahanmuuttajat ryhmäydy edes keskenään.

9 POHDINTA

9.1 Tutkimustulosten äärellä

Tampereen seurakunnissa on tehty pitkään ja laaja-alaisesti töitä muslimitaustaisten maahanmuuttajien parissa. Toiminta on ollut monipuolista ja kirkon maahanmuuttajatyön linjausten mukaista. Tutkimukseen ryhtyessäni halusin saattaa myös muiden tietoon ne kokemukset ja havainnot, joita työntekijöille on kertynyt muslimitaustaisten maahanmuuttajien parissa tehdystä työstä. Mielestäni sain vastauksen tutkimuskysymykseeni. Uskon tutkimuksessa esiin tulleiden kokemusten ja havaintojen olevan hyvänä apuvälineenä itseni lisäksi myös muille tahoille, jotka tekevät tai käynnistävät työtä muslimitaustaisten maahanmuuttajien parissa.

Muslimien määrän kasvaessa Suomessa nykyistä tahtia, on seurakuntienkin yhä edelleen pohdittava linjaansa, kuinka huomioi muslimit työssään. Raamattu kutsuu kristittyjä osoittamaan vieraanvaraisuutta vierasmaalaisille ja -heimoisille ja kohtelemaan heitä kuin oman maan kansalaisia. Suomen ev.-lut. kirkon linjausten mukaan maahanmuuttajat ymmärretään lähimmäisiksemme, joiden rinnalla kirkko kulkee tarjoamalla heille hengellistä apua ja tukemalla heitä uuteen kulttuuriin ja yhteiskuntaan sopeutumisessa. Monikulttuurisen työn tavoitteina on edistää maahanmuuttajien kotoutumista ja osallisuutta kirkkoon sekä suomalaiseen yhteiskuntaan. Näen tärkeänä, että seurakunnissa pohdittaisiin, kuinka edellä mainitut linjaukset ja tavoitteet voisivat entistä paremmin toteutua. Tärkeää olisi myös pohtia, mitä haasteita muslimitaustaisten maahanmuuttajien jatkuvasti kasvava määrä tuo tullessaan, ja kuinka kirkko voisi haasteisiin vastata.

Tutkimustuloksissa nousi esiin seurakuntien rooli rauhantyön edistäjänä muslimitaustaisten maahanmuuttajien parissa tehtävässä työssä. Myös kirkon linjauksissa uskontojen välinen rauhantyö on nostettu maahanmuuttajatyön yhdeksi keskeisistä tavoitteista. Hiltusen & Vaskon (2011,9) mukaan kristittyjen ja muiden uskontojen edustajien välisellä yhteistyöllä on mittava tehtävä jo pelkästään yhteiskuntarauhan edistämässä. Koen, että rauhantyön lisäksi seurakunnat voisivat vielä vahvemmin olla vaikuttamassa myönteisesti asenneilmapiiriin keskellämme olevia muukalaisia, maahanmuuttajia, koh-

taan. Kirkko on vahva vaikuttaja yhteiskunnassamme, siksi sen rooli asennekasvatuksessa ja syrjinnän ehkäisyssä on merkittävä. Suomessa asenneilmapiiri maahanmuuttajia kohtaan on aika kielteinen. Yksi tutkimukseen osallistuneista kiteytti huolensa seuraavasti: ”Jos kirkkokin on kylmä heitä kohtaan, niin se ei oo meidän uskon mukaista.” On tärkeää tiedostaa, että kirkko koostuu kaikista sen jäsenistä, ei vain työntekijöistä ja päättäjistä jossain kaukana. Jokaisen seurakunnan jäsenen tulisi ennen kaikkea omalla kohdallaan miettiä, mikä oma suhtautuminen keskuudessamme asuviin muukalaisiin on. Suhtaudunko heihin niin kuin Raamattu kehottaa? Onko asennoitumiseni syrjivää vai kohtaanko heidät tasavertaisina?

Olen opiskeluuni liittyvien harjoittelujen ja vapaa-ajan yhteyksieni kautta ollut paljon tekemisissä muslimitaustaisten maahanmuuttajien kanssa. Olen käytännön elämässä nähnyt saman kuin mitä tutkimustulokset osoittivat: muslimitaustaiset maahanmuuttajat kokevat itsensä usein yksinäisiksi. Monet ovat joutuneet pakon edessä jättämään kotimaansa, ja muuttamaan Suomeen. Perheenjäsenet ja sukulaiset voivat olla jakaantuneina eri puolilla maailmaa. Suomessa ei välttämättä ole ketään sukuun tai ystäväpiiriin kuuluvaa. Kun yhteisöllisestä kulttuurista saapunut maahanmuuttaja saapuu yksilöllisyyttä korostavaan Suomeen, yksinäisyyden tunne korostuu. Se aiheuttaa turhautumista ja ahdistumista. Sitä ei helpota monien suomalaisten maahanmuuttajavastainen asenne ja pelonsekainen kuva islamista. Kohtaamisen kirkko – Suomen ev.-lut. kirkon toiminnan suunnassa vuoteen 2020 kirkko nähdään kohtaamisen yhteisönä, jossa ihminen voi kohdata niin Jumalan kuin lähimmäisen (Kohtaamisen kirkko 2014, 5.) Kohtaamisen on keskeisellä sijalla maahanmuuttajien parissa tehtävässä työssä. Aidolla kohtaamisella voi olla merkittävä positiivinen vaikutus maahanmuuttajan yksinäisyyden tunteeseen. On tärkeää tarkastella niin omia maahanmuuttajien kohtaamisen valmiuksia kuin seurakuntatasollakin. Onko seurakunta sellainen yhteisö, jossa maahanmuuttaja voi tulla kohdatuksi, ja jossa hänellä on mahdollisuus kohdata myös Jumala.

Kohtaamisen, vieraanvaraisuuden sekä tutkimustuloksissa vahvasti esiin nousseen yhteisöllisyyden rakentamisen kautta voidaan mielestäni maahanmuuttajien sopeutumista ja kotoutumista Suomeen helpottaa. Uskon, että samalla pystyttäisiin estämään ainakin joidenkin maahanmuuttajien kohdalla voimakasta turhautumisen tunteen syntymistä, joka vaikeuttaa Suomeen sopeutumista ja kotoutumista, ja voi pahimmillaan johtaa radikalisoitumiseen. Voisivatko seurakunnat olla edesauttamassa kahdensuuntaista kotou-

tumista nykyistä enemmän, niin että seurakunnat omalla toiminnallaan edesauttaisivat niin maahanmuuttajien kotoutumista Suomeen kuin myös kantasuomalaisten sopeutumista monikulttuurisuuteen.

Ennen kaikkea koen, että seurakuntien olisi uskallettava entistä rohkeammin seistä sanomansa takana. Tutkimustuloksissa kävi ilmi, että evankeliumin esillä pitämistä jonkin verran arasteltiin. Kuitenkin haastateltavat kokivat, että muslimit arvostavat sitä, että kristitty on mahdollisimman kristitty. Jäin pohtimaan, johtuuko arasteleminen siitä, että islamia pelätään ja toisaalta siitä, että yksilökeskeisessä Suomessa uskosta puhuminen on tabu. Seurakunnan työntekijöidenkin voi olla vaikeaa ottaa hengellisiä asioita esiin, koska koetaan, että se kuuluu toisen yksityisasioihin. Kuitenkin, kristinuskolla on tarjottavana pelastus koko maailmalle. Jeesuksen käskyn mukaan evankeliumia on julistettava kaikille luoduille, ja joka sen uskoo ja kastetaan, pelastuu (Mark. 16:15–16.) Kirkon perustehtävänä on kutsua ihmisiä pelastukseen evankeliumin esillä pitämisen kautta. Hukari (2009) näkee kirkon roolin muslimien parissa diakonisena velvoitteena, mutta myös Jeesuksen antaman tehtävän kautta, olla viestittämässä ilosanomaa Jumalan rakkaudesta ja pelastuksesta kaikille kansoille. Tiainen on tutkimuksessaan myös tuonut esiin, että seurakunnan työntekijän tehtävänä on pitää esillä omaa kristillisyyttä ja kristillisiä arvoja kohdatessaan maahanmuuttajan (Tiainen 2008, 65.) Itse ajattelen, että kuka kertoo pelastuksesta, todellisesta rauhasta ja toivosta, joka kristityillä on Jeesuksessa, jos kristityt eivät sitä tee? Maahanmuuttajillakin on oikeus kuulla evankeliumi. Tutkimustuloksissa esiin tullut ajatus kiteyttää osuvasti: Tavoitteeni on päästä puhumaan Jeesuksesta, mutta jos muslimi ei halua puhua uskonnosta, niin ei se ole mikään ongelma. Jeesuksesta voi puhua monella tavalla. Äiti Teresan sanoin: ”Julista evankeliumia, käytä sanoja, jos on pakko”.

Tutkimukseni haastatteluteemoissa oli kristillisen sanoman esillä pitäminen vahvasti esillä. Se oli tietoinen ratkaisu, sillä halusin selvittää myös niitä havaintoja ja kokemuksia, joita työntekijöillä on kristinuskon sanoman esillä pitämisestä muslimitaustaisten maahanmuuttajien parissa tehtävässä työssä. Kristinuskon sanoma on se, mikä erottaa seurakuntien tekemän työn kunnan ja kolmannen sektorin tekemästä työstä. Muutoin toimintamuodot voivat olla samankaltaisia.

9.2 Kehittämisen- ja jatkotutkimusajatuksia

Tutkimustuloksissa nousi esiin kehittämissajatuksia, joista uskon olevan hyötyä niin muslimien parissa tehtävän työn käynnistämisvaiheessa kuin myös suunniteltaessa ja kehitettäessä työtä. Muslimitaustaisten maahanmuuttajien yksinäisyyden kokemukset, suomalaisen ystävän tarve sekä yhteisöllisyyden kaipuu nousivat esille sen verran vahvoina, että niihin on syytä kiinnittää huomiota niin Tampereen seurakunnissa kuin muissakin seurakunnissa, joissa tehdään työtä maahanmuuttajien parissa. Voisiko vapaaehtoistyön kautta käynnistettävä ystävätoiminta olla auttamassa yksinäisiksi kokevia maahanmuuttajia? Tampereen ev.-lut. seurakuntien Diakoniakeskuksen toteuttama TUPA-hanke on hyvä alku ystävätoiminnan kehittämiseksi. TUPA-hankkeen kautta Tampereelle saapuvat kiintiöpakolaiset saavat ystävän/tukihenkilön suomalaisesta vapaaehtoisesta (ks. 7.1.5.) Koen, että yhtä tärkeää olisi saada ystäviä niille maahanmuuttajille, jotka ovat jo ehkä pitkään asuneet Suomessa, mutta ovat kokevat edelleen yksinäisyyttä. Tutkimustuloksissa tuli esiin, että seurakunnan työntekijä on joidenkin maahanmuuttajien kohdalla ainoa suomalainen ystävä. Työntekijän resurssit ovat rajalliset, siksi näen vapaaehtoisuuteen perustuvan ystävätoiminnan kehittämisen tärkeänä. Jatkotutkimusaiheena ystävätoiminnan kehittäminen olisi mielenkiintoinen ajatus ja se tulisi todelliseen tarpeeseen.

Tutkimustuloksissa ilmeni, että jotkut hyväksi havaitut toimintamuodot olivat loppuneet työntekijäresurssien vähenemiseen. Voisiko vapaaehtoisista löytyä myös vastuunkantajia, jotta toimintojen ei tarvitsisi loppua? Työntekijäresurssien puute on tiedostettu ongelma useissa seurakunnissa. Talousongelmat aiheuttavat sen, että uusia työntekijöitä ei automaattisesti oteta pois jääneiden tilalle. Yksi työntekijä joutuu venymään entistä useampaan suuntaan. Tämä on aiheuttanut sen, että seurakunnissa on herätty pohtimaan vapaaehtoisuuden lisäämistä seurakuntien toiminnoissa. Vapaaehtoistoiminnan kehittäminen on aikaa vievä prosessi, mutta uskon, että pitkällä aikajänteellä sitä kautta voi löytyä apua muun seurakunnantoiminnan lisäksi myös seurakuntien tekemään työhön maahanmuuttajien parissa. Tampereen ev.-lut. seurakuntien maahanmuuttajatyössä vapaaehtoisia on ollut jo jonkun verran mukana, mutta jatkoa ajatellen maahanmuuttajien määrän jatkuvasti noustessa, olisi syytä maahanmuuttajatyön vapaaehtoistoiminnan kehittämiseen panostaa vielä enemmän. Tärkeänä osana kehittämistyötä näen sen, että

vapaaehtoiset saisivat maahanmuuttajuuteen ja muslimien kohtaamiseen liittyvää erityiskoulutusta ja -ohjausta.

Tutkimustuloksissa nousi esiin suurimpana haasteena ja kehittämistarpeena jatkotyö niiden muslimitaustaisten maahanmuuttajien kohdalla, jotka ovat kääntyneet kristityiksi. Kehittämishaasteena nähtiin se, kuinka he voisivat ryhmäytyä seurakunnaksi. Tämä on todellinen ongelma, jonka pohtimiseen ja tilanteen ratkaisemiseen maahanmuuttajatyötä tekevien olisi syytä todella kiinnittää huomiota. Maahanmuuttajatyöstä eri seurakunnissa on tehty lukuisia tutkimuksia 2000-luvulla. Niissä on tutkittu esimerkiksi toisuskoiden kohtaamista, asennoitumista muslimeihin ja maahanmuuttajatyön haasteita sekä kokemuksia siitä. Monenlaista tietoa maahanmuuttajatyöstä seurakunnissa on jo saatavilla. Sen sijaan seurakuntien tekemää jatkotyötä kristityiksi kääntyneiden maahanmuuttajien keskuudessa ei ole tutkittu juuri ollenkaan. Toisena jatkotutkimusaiheena esitän jatkotyön niiden maahanmuuttajien kohdalla, jotka ovat kääntyneet kristityiksi.

Itseäni erityisesti kiinnostava jatkotutkimusaihe olisi tehdä samankaltainen tutkimus kuin tämä, mutta seurakunnan toimintoihin osallistuneen muslimitaustaisen maahanmuuttajan näkökulmasta. Olisi mielenkiintoista selvittää, kuinka he ovat kokeneet seurakunnan toiminnat, hengellisten asioiden esillä olemisen, ja mitkä heidän näkökulmastaan ovat niitä toimintamuotoja, jotka ovat muslimitaustaisten maahanmuuttajien kohdalla toimivia. Alun perin suunnitelmissani oli ottaa tähän tutkimukseen mukaan maahanmuuttajan näkökulma, mutta luovuin ajatuksesta, sillä työ olisi laajentunut huomattavasti.

9.3 Luotettavuus ja eettisyys

Tutkimustani varten sain tutkimusluvan Tampereen ev.-lut. seurakuntien yhteisen seurakuntatyön johtajalta. Haastattelut suoritin rauhallisissa paikoissa, niin ettei mitkään ulkoiset tekijät häirinneet haastattelutilannetta. Haastattelut nauhoitettiin, johon pyysin haastateltavilta luvan etukäteen. Nauhoitusten laatu oli hyvä. Tutkimukseen osallistuneiden anonyymiyden säilyttämiseksi en ole paljastanut henkilöiden nimiä tai tarkkoja ammattinimikkeitä. Samasta syystä en ole paljastanut niiden henkilöiden nimiä, joilta sain henkilökohtaisen tiedonannon sähköpostitse.

Oman kokemukseni myötä olen perillä niistä eroista ja haasteista, joita seurakunnan työntekijöillä ehkä on muslimitaustaisten maahanmuuttajien parissa tehtävässä työssä. Teemahaastattelurunkoa tehdessäni ja haastatellessani tiedostin sen, ja pyrin välttämään kaikenlaista johdattelua kysymyksiä tehdessäni ja esittäessäni. Onnistumisestani siinä kertoo se, että tutkimustuloksissa tuli vastaan sellaisiakin asioita, joita en etukäteen osannut odottaa. Aineiston analysointi vaiheessa olin sähköpostitse yhteydessä joihinkin haastateltaviin, jos huomasin, että joku asia oli jäänyt epäselväksi tai kaipasi lisätietoa. Näin pyrin välttämään omien tulkintojen tekemistä. Ennen johtopäätösten ja pohdinnan kirjoittamista lähetin raakaversion tutkimustuloksista luettavaksi ja tarkistettavaksi kaikille tutkimukseen osallistuneille, jotta tutkimustulokseni olisivat mahdollisimman totuudenmukaisia. Se osoittautui viisaaksi päätökseksi, sillä haastateltavilta tuli pari pientä täsmennys- ja korjauspyyntöä. Tutkimuksen luotettavuudesta kertoo se, että tutkimustulokset olivat pitkälti samansuuntaisia kuin aiemmin tehtyjen tutkimusten tulokset. Tutkimustuloksissani tuli esiin kuitenkin myös joitakin asioita, joita aiemmissa tutkimuksissa ei ole noussut esiin.

9.4 Tutkimuksen arviointia

Tutkimuksen tekeminen oli mielenkiintoinen ja antoisa, mutta samalla haastava ja raskas prosessi. Kaikkinsa tutkimusprosessi oli reilun vuoden mittainen. Edellisestä tutkimuksestani oli kulunut runsaasti aikaa, joten olin noviisi tutkimukseen ryhtyessäni. Kokemattomuus tutkijana näkyy työssäni ennen kaikkea siinä, että tutkimuksestani tuli laaja. Tutkimuskysymystä olisi voinut vielä tarkemmin miettiä ja rajata. Toisaalta kuitenkin koen, että laaja tutkimuskysymys antoi monipuolisemmin tietoa, kuin rajatumpi olisi antanut. Laaja tutkimuskysymys aiheutti sen, että aineistoa kertyi runsaasti, ja jouduin jättämään tutkimustuloksista pois joitakin mielenkiintoisia näkökulmia.

Aineiston analysointiin käytin runsaasti aikaa, jotta saisin tuotua esiin ne kokemukset ja havainnot, joista koen olevan eniten hyötyä muslimitaustaisten maahanmuuttajien parissa työtä käynnistäville tai tekeville tahoille. Tutkimuskysymyksen laajuus aiheutti myös sen, että vastauksissa tuli esiin asioita, joita en tutkimukseen ryhtyessäni teoreettisessa viitekehyksessä ollut osannut huomioida. Analysointi vaiheen jälkeen jouduin tekemään

vielä ison työn teoriapohjan tarkistamisessa. Tutkimukseen kului tästä syystä enemmän aikaa kuin alun perin oli suunnitelmissa.

Valitsin aiheeksi minua kiinnostavan aiheen, jolle koen olevan lisääntyneen maahanmuuton seurauksena myös tarvetta. Halusin tutkimuksen kautta saada itselleni työkaluja siihen, kuinka tehdä parhaalla mahdollisella tavalla työtä maahanmuuttajien parissa seurakunnassa. Sain tutkimuksen kautta myös dokumentoitua Tampereen ev.-lut. seurakuntia varten muslimitaustaisten maahanmuuttajien parissa tehdyn työn historiaa ja kokemuksia. Aiheesta ei aikaisempia dokumentteja ollut, vain lyhyitä merkintöjä eri vuosien toimintakertomuksissa.

Tutkimus antoi minulle paljon lisätietoa, näkemyksiä ja työvälineitä muslimitaustaisten maahanmuuttajien parissa työn tekemiseen. Islamista ja muslimin kohtaamisesta tiesin jo etukäteen paljon, ja siitä oli vuosien ajalta kokemustakin. Sen sijaan yhteisöllisen kulttuurin mukanaan tuomat erityispiirteet ja vaikutukset olivat osittain uusia asioita. Erityisesti toimintamuotojen selvittämisen kautta sain työvälineitä itseäni varten. Uskon, että tutkimuksen tuoma tieto ja oma kokemuspohjani ovat kasvattaneet minua työskentelemään niin muslimitaustaisten kuin muidenkin maahanmuuttajien parissa entistä paremmin. Arvostan niitä kokemuksia ja näkemyksiä, joka Tampereen ev.-lut. seurakuntien työntekijöille on reilun 20 vuoden aikana kertynyt. Uskon niistä olevan apua myös monille muille. Rohkaisevaa on ollut kuulla, että jo ennen varsinaista tämän tutkimuksen julkaisemista, kaksi ihmistä on kertonut saaneensa tutkimuksen kautta lisää vinkkejä muslimitaustaisten maahanmuuttajien parissa tehtävään työhön.

LÄHTEET

- Alitolppa-Niitamo, Anne & Säävälä, Minna 2013. Johdattelua kirjan teemoihin. Teoksessa Anne Alitolppa-Niitamo; Stina Fågel & Minna Säävälä (toim.) Olemme muuttaneet - ja kotoudumme. Maahan muuttaneen kohtaaminen ammatillisessa työssä. Helsinki: Väestöliitto, 5–11.
- Berg, Sanna 2000. Muslimimaahanmuuttajat Suomen ev.lut. kirkon haasteena. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Kauniaisten yksikkö. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
- Hallenberg, Helena 1998. Miten elää muslimina. Teoksessa Heikki Palva & Irmeli Perho (toim.) Islamilainen kulttuuri. Helsinki: Otava, 13–76.
- Henkilökohtainen tiedonanto 2014. Sähköpostiviesti 10.4. Vastaanottaja Sanna Tiainen. Tuloste tekijän hallussa.
- Henkilökohtainen tiedonanto 2014. Sähköpostiviesti 27.11. Vastaanottaja Sanna Tiainen. Tuloste tekijän hallussa.
- Hiltunen, Pekka Y & Vasko, Timo 2011. Hyvä tietää uskontodialogista. Näkökulmia Suomen evankelis-luterilaisen kirkon jäsenille. Hyvä tietää uskonnoista ja elämäkatsomuksista -julkaisuja 1. Helsinki: Kirkon ulkoasianosasto. Viitattu 20.11.2014.
[http://sakasti.ev1.fi/sakasti.nsf/0/6EAD6F5F516D88D3C2257C1300319873/\\$FILE/HyTiUsDi271112.pdf](http://sakasti.ev1.fi/sakasti.nsf/0/6EAD6F5F516D88D3C2257C1300319873/$FILE/HyTiUsDi271112.pdf)
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2000 3. lisäpainos. Tutkimushaastattelu. Teema-haastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2000. Tutki ja Kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Hirvonen, Heidi & Vasko, Timo (toim.) 2007. Hyvä tietää islamista. Kirkko ja islam -julkaisuja 1. Helsinki: Kirkkohallitus.
- Hofstede, Geert 1993. Kulttuurit ja organisaatiot. Mielen ohjelmointi. Helsinki: WSOY.
- Hukari, Ari 2006. Islam kuvastimessa. Helsinki: WSOY.
- Hukari, Ari 2009. Muslimit Suomessa. Teoksessa Jyri Komulainen & Mika Vähäkangas (toim.) Luterilaisen kirkon LOPPU? Kirkko ja monet uskonnot. Helsinki: Edita, 122–151.
- Hämeen-Anttila, Jaakko 2004. Islamin käsikirja. Helsinki: Otava.

Islam opas i.a. Mitä on islam. Viitattu 5.11.2014.

<http://www.islamopas.com/vadislam.html>.

Kansan kirkosta kansojen kirkoksi 1999. Kirkkohallituksen asettaman monikulttuurisuus-työryhmän mietintö, toimittanut Juha Silvo. Suomen Evankelisluterilaisen kirkon kirkkohallituksen julkaisuja 1999:2. Helsinki: Kirkkohallitus.

Kansan kirkosta kansojen kirkoksi 2005. Kirkkohallituksen asettaman monikulttuurisuus-työryhmän mietinnöstä toimitettu 2. uudistettu laitos. Toimittanut Juha Silvo. Suomen Evankelisluterilaisen kirkon kirkkohallituksen julkaisuja 2005:7. Helsinki: Kirkkohallitus.

Kara, Mustafa 2015. Puheenjohtaja, Tampereen islamin yhdyskunta. Sähköpostiviesti 6.2. Vastaanottaja Sanna Tiainen. Tuloste tekijän hallussa.

Kirkkohallitus i.a.a. Monikulttuurisuus. Kirkon työ maahanmuuttajien parissa. Viitattu 28.11.2014.

<http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp3?open&cid=Content2EE840>. Tuloste tekijän hallussa.

Kirkkohallitus i.a.b. Monikulttuurisuus. Monikulttuurisuus seurakunnassa. Viitattu 28.11.2014. <http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?open&cid=Content453714>. Tuloste tekijän hallussa.

Kirkkohallitus i.a.c. Pakolaisten tukeminen. Viitattu 23.1.2015.

<http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp2?open&cid=Content425873>. Tuloste tekijän hallussa.

Kirkkohallitus i.a.d. Maahanmuuttajaperheet. Viitattu 23.1.2015.

<http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp3?open&cid=Content2B784A>. Tuloste tekijän hallussa.

Kohtaamisen kirkko 2014. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon toiminnan suunta vuoteen 2020. Suomen ev.-lut. kirkon julkaisuja 7. Kirkko ja toiminta. Helsinki: Kirkkohallitus. Viitattu 15.1.2015.

[http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/9297F603C875C1C8C225770A002E3448/\\$FILE/253062_KKH_Kohtaamisen_kirkko.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/9297F603C875C1C8C225770A002E3448/$FILE/253062_KKH_Kohtaamisen_kirkko.pdf)

Koistinen, Sari & Stenström, Tamara 2000. Miten teillä, miten meillä. Muslimien uskonnollinen kohtaaminen diakoniatyössä. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Alppikadun yksikkö. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

- Laitila, Teuvo 2009. Abrahamin vieraanvaraisuus. Näkökohtia kristityn ja muslimin dialogiin. Joensuun yliopiston täydennyskoulutuksen julkaisuja Sarja B. Oppimateriaalia; N:o 28. Joensuu: Yliopistopaino.
- Laki kotoutumisen edistämisestä 2010/ 1386, 30.12.2010. Viitattu 14.11.2014.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101386>
- Maahanmuuttovirasto 2015. Turvapaikka- ja pakolaistilastot. Viitattu 7.2.2015.
http://www.migri.fi/tietoa_virastosta/tilastot/turvapaikka-_ja_pakolaistilastot. Tuloste tekijän hallussa.
- Makkonen, Timo & Koskenniemi, Eero 2013. Muuttoliikkeen ja maahanmuuttajien aseman oikeudellinen sääntely. Teoksessa Tuomas Martikainen, Pasi Saukkonen & Minna Säävälä (toim.). Muuttajat. Kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta. Helsinki: Gaudeamus, 55–71.
- Martikainen, Tuomas 2008. Muslimit suomalaisessa yhteiskunnassa. Teoksessa Tuomas Martikainen; Tuula Sakaranaho & Marko Juntunen (toim.) Islam Suomessa. Muslimit arjessa, mediassa ja yhteiskunnassa. Tietolipas 223. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 62–84.
- Martikainen, Tuomas 2009. Kirkko ja islam -työryhmä vuosina 1988–2008. Kirkko ja islam -julkaisuja 2. Helsinki: Kirkkohallitus
- Martikainen, Tuomas 2015. Uskontotutkija, Åbo Academi. Sähköpostiviesti 6.2. Vastanottaja Sanna Tiainen. Tuloste tekijän hallussa.
- Martikainen, Tuomas; Saari, Matti & Korkiasaari, Jouni 2013. Kansainväliset muuttoliikkeet ja Suomi. Teoksessa Tuomas Martikainen, Pasi Saukkonen & Minna Säävälä (toim.). Muuttajat. Kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta. Helsinki: Gaudeamus, 23–38.
- Meidän kirkko osallisuuden yhteisö 2007. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon strategiaa laatineen työryhmän mietintö. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon keskushallinto. Sarja C 2007:10. Helsinki: Kirkkohallitus. Viitattu 25.5.2014.
[http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/9297F603C875C1C8C225770A002E3448/\\$FILE/kirkon_strategia_2015_mietinto.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/9297F603C875C1C8C225770A002E3448/$FILE/kirkon_strategia_2015_mietinto.pdf).
- Merivirta, Johanna & Mustonen, Suvi 2004. Diakoniatyöntekijöiden kokemuksia maahanmuuttajien parissa tehtävästä työstä. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Helsingin yksikkö. Diakoninen sosiaali-, terveys- ja kasvatusalan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

- Musk, Bill A. 1995 2. uusinta painos. Touching the soul of islam. Sharing the gospel in muslim cultures. Crowborough: MARC.
- Pakolaisneuvonta i.a. 10 väitettä ja faktaa turvapaikanhakijoista ja pakolaisista. Viitattu 7.2.2015. http://www.pakolaisneuvonta.fi/index_html?lid=90&lang=suo
- Pauha, Teemu & Martikainen, Tuomas 2014. Finland. Jørgen Nielsen, Samim Akgönül, Ahmet Alibašić & Egdūnas Račius (eds), Yearbook of Muslims in Europe. Volume 6. Leiden: Brill, 218–228.
- Palva, Heikki & Perho, Irmeli 1998. Islamilainen kulttuuri. Helsinki: Otava.
- Piispainkokouksen lausunto 1/2011 Kirkolliskokoukselle. Asianumero 2008-00189. Viitattu 11.12.2014. [http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/F359F1ED9F897DD0C225770E0034026E/\\$FILE/Lausunto1-2011-kirkolliskokous.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/F359F1ED9F897DD0C225770E0034026E/$FILE/Lausunto1-2011-kirkolliskokous.pdf)
- Pyy, Mari 2000. Muslimit seurakunnassa. Asennoituminen muslimimaahanmuuttajiin Suomen evankelis-luterilaisen kirkon maahanmuuttajatyössä. Helsingin yliopisto. Uskontotieteen laitos. Pro gradu -työ.
- Pyykkönen, Miikka & Martikainen, Tuomas 2013. Uskonnolliset yhteisöt. Teoksessa Tuomas Martikainen, Pasi Saukkonen & Minna Säävälä (toim.). Muuttajat. Kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta. Helsinki: Gaudeamus, 292–300.
- Raamattu. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen vuonna 1992 käyttöön ottama suomennos. Helsinki: Kirjapaja
- Saukkonen, Pasi 2013. Maahanmuutto- ja kotouttamispolitiikka. Teoksessa Tuomas Martikainen, Pasi Saukkonen & Minna Säävälä (toim.) Muuttajat. Kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta. Helsinki: Gaudeamus, 81–90.
- Schubert, Carla 2013. Kotoutumisen psykologiaa. Teoksessa Anne Alitolppa-Niitamo; Stina Fågel & Minna Säävälä (toim.) Olemme muuttaneet - ja kotoudumme. Maahan muuttaneen kohtaaminen ammatillisessa työssä. Helsinki: Väestöliitto, 63–77.
- Soramies, Risto 2002. Islam ovellamme. Mistä on kysymys? Helsinki: Uusi Tie.
- Säävälä, Minna 2011. Perheet muuttoliikkeessä. Perustietoa maahan muuttaneiden kohtaamiseen. Väestöntutkimuslaitos Katsauksia E 41/2011. Helsinki: Väestöliitto.

- Söderling, Ismo 2013. Maahanmuutto ja suomalaisten asenteet. Teoksessa Anne Ali-tolppa-Niitamo; Stina Fågel & Minna Säävälä (toim.) Olemme muuttaneet - ja kotoudumme. Maahan muuttaneen kohtaaminen ammatillisessa työssä. Helsinki: Väestöliitto, 15–31.
- Tampereen ev.-lut. seurakunnat i.a.a. Jäsenmäärä. Uutiset ja media. Viitattu 27.11.2014. http://www.tampereenseurakunnat.fi/kirkko_tampereella/uutiset_ja_media/medialle/aineistoa. Tuloste tekijän hallussa.
- Tampereen ev.-lut. seurakunnat i.a.b. Tampereen seurakuntayhtymä. Viitattu 27.11.2014. http://tampereenseurakunnat.fi/kirkko_tampereella/tampereen_seurakuntayhtyma. Tuloste tekijän hallussa.
- Tampereen ev.-lut. seurakunnat i.a.c. Yhteiskuntavastuu. Tule vapaaehtoiseksi tukihenkilöksi pakolaiselle. Viitattu 5.12.2014. http://www.tampereenseurakunnat.fi/kirkko_tampereella/yhteiskuntavastuu/paikallinen_yhteistyotupa_-_tukea_pakolaisille. Tuloste tekijän hallussa.
- Tampereen väestö 31.12.2013. Tampereen kaupungin julkaisuja. Tilastot 2014. Viitattu 28.11.2014. http://www.tampere.fi/material/attachments/v/n0haRw7dk/Tampereen_vae esto_31.12.2013.pdf.
- Tiainen, Riikka 2008. ”Haluaisin rohkaista ihmisiä tekemään työtä heidän kanssaan”. Seurakunnan lapsi- ja nuorisotyöntekijät maahanmuuttajatyössä. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Järvenpään yksikkö. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
- Tilastokeskus 2014. Ulkomaalaistaustaisten määrä ylitti 300 000 rajan. Viitattu 23.1.2015. http://tilastokeskus.fi/til/vaerak/2013/02/vaerak_2013_02_2014-12-10_tie_001_fi.html. Tuloste tekijän hallussa.
- Työ ja elinkeinoministeriö i.a.a. Kotouttaminen. Maahanmuutto kasvaa ja monipuolistuu. Viitattu 28.11.2014. http://www.kotouttaminen.fi/kotouttaminen/kotouttaminen/kotouttamistyon_taustaa/maahanmuutto_kasvaa_ja_monipuolistuu.
- Työ ja elinkeinoministeriö i.a.b. Kotouttaminen. Laki kotoutumisen edistämisestä. Viitattu 14.11.2014.

[http://www.kotouttaminen.fi/kotouttaminen/kotouttaminen/lainsaadanto/la
ki_kotoutumisen_edistamisesta](http://www.kotouttaminen.fi/kotouttaminen/kotouttaminen/lainsaadanto/la
ki_kotoutumisen_edistamisesta).

Ulkomaalaistaustainen väestö 2013 2014. Suomen virallinen tilasto. Väestö 2014. Hel-
sinki: Tilastokeskus. Viitattu 23.1.2015.

[http://www.stat.fi/tup/julkaisut/tiedostot/julkaisuluettelo/yvrm_ulsi_20130
0_2014_12286_net.pdf](http://www.stat.fi/tup/julkaisut/tiedostot/julkaisuluettelo/yvrm_ulsi_20130
0_2014_12286_net.pdf).

Väestöliitto i.a.a. Maahanmuuttajat. Viitattu 13.10.2014.

[http://www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/vaestontutkimuslaitos/tilastoja
-ja-linkkeja/tilastotietoa/maahanmuuttajat/](http://www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/vaestontutkimuslaitos/tilastoja
-ja-linkkeja/tilastotietoa/maahanmuuttajat/).

Väestöliitto i.a.b. Yhteisöllinen ja yksilöllinen kulttuuri. Viitattu 9.10.2014.

[http://www.vaestoliitto.fi/monikulttuurisuus/tietoa-
monikulttuurisuudes-
ta/monikulttuurinen_parisuhde/yhteisollinen_ja_yksilollinen_ku/](http://www.vaestoliitto.fi/monikulttuurisuus/tietoa-
monikulttuurisuudes-
ta/monikulttuurinen_parisuhde/yhteisollinen_ja_yksilollinen_ku/).

Willman, Jarkko 2009. Maahanmuuttajatyön juuret syvällä Raamatussa. Diakonia 1/09,
10–11.

Yhteiskunnallisen työn toimintakertomus 1996. Tampereen ev.-lut. seurakunnat. Tulos-
te tekijän hallussa.

Yhteiskunnallisen työn toimintakertomus 1998. Tampereen ev.-lut. seurakunnat. Tulos-
te tekijän hallussa.

Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto i.a. Teemahaastattelu. Viitattu 6.11.2013.

http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_3_2.html.

LIITE 1

TEEMAHAASTATTELU

1. Historia

- Kuinka pitkään sinä olet tehnyt töitä muslimien parissa?
- Oma aikaisempi kokemus muslimeista ennen työn aloittamista
- Miten työ muslimien parissa käynnistyi?

2. Toimintamuodot

- Minkälaisia toimintamuotoja muslimien tavoittamiseen on toteutettu?
- Minkälaisia havaintoja ja kokemuksia on toteutetuista toimintamuodoista?
- Miten muslimeja tavoitetaan?
- Mitkä asiat ovat osoittautuneet haastaviksi muslimien kanssa toimiessa?
- Minkälaiset asiat ovat olleet positiivisia yllätyksiä?
- Miten kristinuskon asiat ovat esillä muslimien kanssa toimiessa?
- Kuinka muslimit suhtautuvat kristillisiin teemoihin ja sanomaan Jeesuksesta, jos ja kun niitä on pidetty esillä seurakunnan toiminnoissa?
- Minkälaista yhteistyötä teet muslimien tavoittamiseksi?

3. Kehitettävää

- Mitä on otettava huomioon muslimien kanssa toimimisessa?
- Nimeä tärkeintä 5 asiaa, jotka olet vuosien varrella oppinut muslimien parissa tehtävästä työstä.
- Asioita oppii kantapään kautta. Mitä virheitä huomaat tehneesi muslimien parissa työskennellessä? Miten niistä on selvitty? Mitä tekisit nyt toisin?
- Jos sinulla olisi kaikki valta, niin miten haluaisit kehittää muslimien parissa tehtävää työtä? (Paikallisseurakuntatasolla, koko kirkon tasolla)